Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

ССС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

1921 оной ... 21-нээ гарана | № 228 (13942) | 1972 оной сентябриин 27, среда | Сэн 2 мүнгэн

БурАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

НҮХЭР В. Д. СЕРЕБРЕННИКОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын партийна, совет болон ажахын эмхинүүдтэ үни удаан аша түһа ехэтэйгээр хүдэлһэнэйнь түлөө, түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан Түнхэнэй аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй хүдөө ажахын управлениин начальник **Серебренников** Василий Давыдовичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1972 оной сентябриин 25.

БурАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

НҮХЭР С. И. ТОПОВСКОЙЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Улаан-Үдын Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводто үни удаан саг соо һайнаар ажаллаһанайнь түлөө түрэһөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан заводой үйлэдбэрилгын таһагай начальник **Топовской** Сергей Ивановичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1972 оной сентябриин 25.

ООҺО ТАРЯАН—АРАДАЙ БАЯЛИГ

Гүрэндэ таряа тушаахa түсэбөө түргэнөөр дүүргэхэ. Үрэһэ хүрэнгэеэ һайнаар ...эжэ, тарилгын шанарта хүргэхэ. *Бүхы таряагаа заахашье гээлтэгүйгөөр хуряажа абаха.*

ИЛАГШАДТА—УЛААН ТУГ

...СР-эй совхозуудай дунда дэлгэрһэн бүхэроссиин социа... мүрысөөнэй хахад жэлэй дүнгүүд һаяхан соrсологдобо. ...СР-эй Хүдөө ажахын министерствын, РСФСР-эй сов... министерствын болон хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй ...ршэд, алба хаагшадай профсоюзай ЦК-гай Президиу... ...легиин тогтоолоор социалис мүрысөөндэ эрхим дүн ха... манай республикын совхозуудай үйлэдбэриин нэгэдэ... ...тын совхоздо РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ...-эй дамжуулгын Улаан туг нэгэдэхи мүнгэн шантайгаар ...гдаба. Хурамхаанай аймагай Һахалиин совхоз ...Р-эй Хүдөө ажахын министерствын, хүдөө ажахын ба ...эй хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадай профсою... ...гай дамжуулгын Улаан туг, нэгэдэхи мүнгэн шанда

...дахи мүнгэн шан «Свинопром» трестын Бэшүүрэй ...Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхоздо, «Птицепром» тре... ...никовой шубуунай фабрикада олгогдоо.

...АДАХИ ОТДЕЛЕНИ ТҮРҮҮ

...уүһа малда бардам ... тэжээл бэлэдхэжэ ...тэ табан жэлэй хоёр... таряа хуряалгые ...гүйгөөр, эрхим ша... дүүргэхэ тухай аймаг ... социалис мүры... ...гинский» совхоз ту... ...лаа эмхи гуримтай... ...жа шадаһанайнь тү... ...лективтэ партиин ...аймгүйсэдкомой дам... Улаан туг дүрбэдэхеэ ...ба.

...ряалга эндэ хэр яба... ...гээд хаража үзэе. ...ууд үдэр һүнигүй ...тэйгээр хүдэлжэ, ...тариrдаһан оро... ...лай 7436 гектарыень ...он сабшаад байна. ...ай ороoһон суглуу... ...гү, али ажахын тоог ...тадаа 83597 цент... ...лэй таряан буулгаг... ...рээ эндэ гектар бү... ...центнер ороoһон аб...

...түрүү механизатор... Комбайнернууд В. Костриков, А. По...мулев гэгшэд тус бүридөө 2000 гаран центнер ороoһо суглууланхай.

5-дахи отделениин механизаторнууд таряа хуряалгаяа түрүүлэн дүүргэхээр зэһэнхэй.

Ажахын түрүү комбайнер Октябриин революциин орденоор шагнагдаһан Лаврентий Заяханович Моксонов ойн баярай таряа хуряалгада эрхим үрэ дүн туйлана. Энэ нүхэрнай 300 гектар шэниисэ баал болгон сабшаһанай удаа 93 гектарай баал суглуулжа, 1500 центнер ороoһотой болонхой. Отделениин дүй дүршэлтэй комбайнернууд В. Б. Батоев, А. В. Тыхенов гэгшэд тус бүридөө 2700 центнер ороoһо суглуулаад байна.

Байгша ондо ажахын хартаабхашад эрхим һайнаар ажаллажа гараа. Мүнөө эндэ 250 гаран гектар хуряагдаа гэхэ гү, али бүхыдөө 25.400 центнер хартаабха абтаад байна. Ойрын үдэртэ хартаабхаяа хуряажа дүүргэхэ гэһэн урма доро ажахын механизаторнууд ажаллажа байнхай.

А. ХАЛТУЕВ.
Кабанскын аймаг.

...һаа ехэнь тушаагдаба

...табан жэлэй хоёрдохи ...хуряалга аймагай... ...совхозуудта дүүрэн... Ажахынуудта 200 ... таряа хуряал... ...һүнигүй габшагай ...лана. Энэ харюусал... ...мэриеэ һайн шанар... ...хон болзортоо дүүр... механизатор бүхэнэй ...һаа дулдыдаха ...элитэ. Мүнөө үедэ ...ажахынууд бүхы ...хадажа дүүргэбэ гэхэ ...дөө 50 мянган гек... ...то ургамалнууд ху... Ойрын хоёр-гурбан ...да үлэгшэ 8 мян... ...обёос, ешмээн ха...

...манай аймаг 116 ...тнер ороoһо таряа ту... ...өө 78 мянган цент... ...ад байна. Гүрэндэ таряа худалдаха түсэб, даабарияа XXI партсъездын нэрэмжэтэ, «Дружба» колхозууд тус бүридөө 7—8 мянган центнертэ хүргөө. Харин «Дзержинский» совхозой механизаторнууд Эхэ оронойнгоо амбаарта 11 мянган центнер ороoһо таряа ябууланхай. Гүрэндэ ороoһо худалдаха шухала хүдэлмэри үдэрһөө үдэртэ эршэ хүсэндөө орожо байна.

Мүнөө үедэ аймагаймнай колхоз, совхозуудта 10 мянган гектарта намарай паар хахалагданхай. 20 мянган гектарай һолоомон суглуулагдаа. Энэ хүдэлмэриие октябрь һарын эхеэр дүүргэхэ гэһэн зорилготой механизаторнууд ажаллана.

В. ЭПОВ,
аймгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин главна агроном.
Бэшүүрэй аймаг.

...АМЕНТНУУД ...ОНДЫН ...й конференци

...(ТАСС). Парламентнууд ...союзай 60-дахи кон... ...талиин ниислэлдэ бо... ...жэлһөөр. Энээндэ дэл... ...роной мянга гаран де... ...дана.

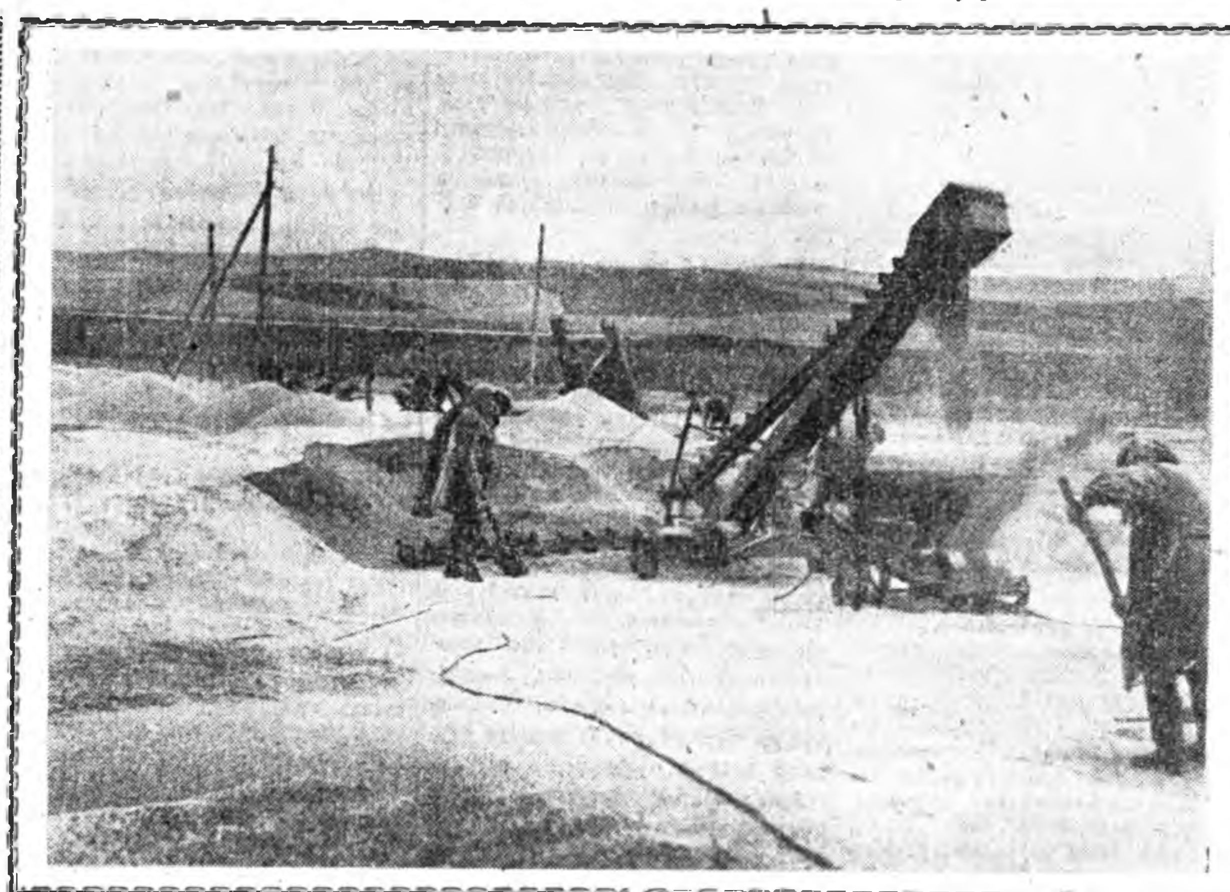
...парламентска бүлэ... ...хүтэлбэрилэгшэ, ...Верховно Соведэй Сою... ...й Түрүүлэгшэ А. П. ...зүблэхэ зүйлэй гол ...удай нэгээр үрдилдэн ...дэ эсэргүү тэмсэл ту... ...ар үгэ хэлэбэ.

...айлай аюул бага болго... ...гаар зэбсэглэлгэ хи... ...бадалда туһа дүхэм бо... ...хала договорнууд — ...замбуулинай дайдада, ...ерна зэбсэг туршал... ...тухай Московско до... ...улинай дайдые шэн... ...аглалгаар гүрэнүүдэй ...гол гуримууд тухай до... ...рна зэбсэг тараахагүй ...р дүүргэгдэжэ бай...

Парламентаринуудай зорилго юуб гэхэдэ, эдэ договорнуудта шадаал һаа олон гүрэнэй хабаадахань шухала байна гэжэ А. П. Шитиков хэлэбэ.

Зэбсэгүүдые хуряалгын асуудал зүбшэн хэлсэхэ Бүхэдэлхэйн конференци зэбсэгүүдые хуряахын түлөө тэмсэлдэ оролдолго хүсэлэлгэеэ нэгэдүүлхэ, эдэбхижүүлхэ шухала нүхэсэл болохо байха. Тиимэ конференцидэ дэлхэйн бүхы оронууд тэгшэ эрхэтэйгээр хабаадажа, буу зэбсэгүүдые хуряалгын бүхы асуудалнуудаар, тэрэ тоодо хүниие олоор хюдаха зэбсэгтэ, юрын зэбсэгүүд ба зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ хабаатай асуудалнуудаар һанал бодолоо хэлэхэ, жэшэжэ үзэхэ һэн, — гэжэ А. П. Шитиков мэдүүлбэ.

Буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудалнуудые үндэһөөрнь шиидхэбэл, уласхоорондын политическэ оршон байдалда һайнаар нүлөөлхэ, экономическа, худалдаа наймаанай харилсаа, эрдэм болон соёлой холбоо һайжаруулха, энээнһээ орон бүхэн горитой аша туһада хүртэхэ байгаа гэжэ А. П. Шитиков түгэсхэл дотороо хэлээ.

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Знамя Ленина» колхозой ороoһоной хоёр тоог дээрэ 11 мянган центнер шэнэ ороoһон асарагдаад, сэбэрлэгдэжэ байна. Манай зураг дээрэ тус колхозой Номог Толгойн тоог харуулагдана.

С. Балдуевай фото.

ҮҮСХЭЛШЭДЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой механизаторнууд таряа хуряалгые богонихон болзорто, гээлтэ хоролтодо оруулангүй хуряажа абаха талаар республикынгаа механизаторнуудта хандаһан гээшэ. Хүрбын совхозой механизаторнууд бии байгаа арга боломжоёо тодорхойлжо үзэһэнэй удаа «Искра» колхозой таряашадай гаргаһан үүсхэлые һайшаан дэмжээ һэн.

Совхозой 2-дохи отделенидэ таряа хуряалгада 8 комбайн үдэр һүнигүй хүдэлгэгдэнэ. Комбайнернууд Дондок Доржиев, Анатолий Вахрушев болон бусад халаан бүрингөө даабариие холо үлүүлэн дүүргэжэ, суг хүдэлдэг нүхэдтөө ёһотой жэшээ харуулна. Совхозой механизаторнууд таряалан дээрээ монгосоршье ороoһо, нэгэшье хоолос орхингүй хуряажа абахын тула бүхы хүсэ шадалаа гарган ажаллажа байнхай.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА.
Хориин аймаг.

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

УРГАСА ХУРЯАЛГЫН ШИИДХЭХЫ ҮЕ

☆ 421.302 гектар таряан хадагдажа, 347.393 гектар таряан сохигдобо. Гектар бүриһөө 9,08 центнер гэхэ гү, али бүхыдөө 3.393.108 центнер ороoһон абтаа.

☆ Хуряалгын эхинһээ хойшо 42772 гектар кукуруза, 39088 гектар силосэй ургамалнууд сабшагдажа, 1429 гектар тэжээлэй корнеплодууд хуряагдаба.

☆ Республика доторнай бүхыдөө 7895 гектар хартаабха малтагдажа, 419.007 центнер хуряагдаа.

☆ 635 гектарһаа 47075 центнер огородой эдеэн суглуулагдажа, 98616 гектарта намарай паар хахалагдаба.

Бүхыдөө 92577 центнер шэниисын, 1129 центнер гэршүүхын, 26762 центнер горохой, 11382 центнер обёосой, 9206 центнер ешмээнэй, 48683 центнер хартаабхын, 620,5 центнер олон жэлэй ногооной үрэһэ хүрэнгэ хаагдаба.

Таряа амяарлан хадалга. Һүүлэй мэдээгээр республикын колхоз, совхозуудта бүхы таряанайнь 76 процент хадагдаба. Долоон хоногой туршада таряа хадалгаяа Баргажанай аймаг 82 процент, Кабанскын аймаг 81 процент, Хориин аймаг 74 процент, Мухар-Шэбэрэй аймаг 78 процент, Хурамхаанай аймаг 77 процент бэелүүлжэ эрхимлэһээр. Тиихэдэ таряа амяарлан хадаха хүдэлмэри Зэдын, Яруунын, Хяагтын, Сэлэнгын аймагуудта ааляар ябуулагдажа, унжагайржа байна. Жэшээлбэл, Сэлэнгын аймаг таряанайнгаа ойрдоол 46 процентые хадаа. Тиихэдэ Яруунын аймагай ажахынууд таряа хадалгаяа 47 процент дүүргээ.

Ороoһо таряа хуряалгын эхинһээ хойшо бүхы хадагдаһан таряанай 82 процентнь сохигдобо. Бэшүүрэй, Захааминай аймагууд хадаһан таряанайнгаа 88 процентые сохижо абаһан байна. Мүн энэ талаар Түнхэнэй, Загарайн, Хяагтын аймагууд урагшатай ябажа байнхай.

Гэхэтэй хамта Хэжэнгын, Хориин аймагуудта хадалга, сохилгонь ехээр унжагайржа, таряаниинь баалдаа удаан хэбтэнэ. Тэрэшэлэн Хурамхаанай аймаг хадаһан таряанайнгаа минил 64 процентые, Яруунын аймаг —30 процентые, Прибайкалиин аймаг —60 процентые сохёод байнхай. Энэнь ехэл аюултай. Юуб гэхэдэ, түргэн саг соо хуряажа абаагүйдэ хадагдаһан таряаниинь эртын саһанда дарагдажа, хура, бороодо сохюулжа норохо, барилдан ургаха, бурьтаха, гутаха байна бшуу. Тиимэһээ саашадаа таряа хуряалгаяа шадаал һаа түргэдхэхэ болоно.

Тэжээлэй ургамалнуудые хуряажа абаха талаар Түнхэнэй аймаг онсо шалгарһаар. Тус аймаг кукуруза, силосэй ургамалнуудые хуряажа дүүргэһэн байна. Тэрэшэлэн Кабанскын, Захааминай, Мухар-Шэбэрэй, Улаан-Үдын аймагуудта энэ хүдэлмэри эмхитэйгээр үнгэрбэ. Харин тиихэдэ Хэжэнгын, Сэлэнгын аймагуудта силос тон бага дарагдаа. Хони малаар олон Хяагтын, Хурамхаанай, Хэжэнгын, Хориин болон бусад аймагуудай ажахынууд шэмэтэ тэжээл болохо куузику хуряаха түсэбөө ойрдоол 1—3 процент бэелүүлээ. Гадна Бэшүүрэй, Зэдын, Кабанскын, Прибайкалиин аймагууд энэ тэжээлээ хуряажа үшөө эхилээдүй.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ республикымнай колхоз, совхозуудта **хартаабха, овощ хуряаха** хүдэлмэри түлэг дундаа ябана. Энэ мэдээнэй ёһоор, Мухар-Шэбэрэй аймаг хартаабха малтаха даабаряа 94 процент, Загарайн аймаг 87 процент, дүүргэжэ, Кабанскын аймаг гектарай дунда зэргээр 89 центнер. Мухар-Шэбэрэй аймаг 62 центнер хартаабха хуряажа абаба. Гадна Зэдын, Яруунын аймагууд хартаабхынгаа 25—33 процент малтажа. Сэлэнгын, Захааминай, Яруунын, Баунтын аймагуудта хартаабхань муугаар ургажа, гектарай дунда зэргээр 18,2—24 центнер хуряагдана. Гэбэшье хартаабхаяа гээлтэ хоролтогүйгөөр малтажа абахын тула эдэ үдэрнүүдтэ машина, комбайннуудые һаадгүйгөөр хүдэлгэхые оролдохо болоно.

Сентябриин 25-най мэдээнэй ёһоор, республика доторнай **огородой эдеэ хуряаха** түсэб 35 процент бэелүүлэгдэжэ, гектарай дунда зэргээр 74 центнер овощ абтаба. Гол түлэб овощ ургуулжа, хотынгоо ажалшадые хангадаг Улаан-Үдын аймаг бүхыдөө 190 гектарһаа огородой эдеэ хуряажа абаба. Тиихэдэ Захааминай, Сэлэнгын аймагуудай ажахынуудта овощ һайнаар ургажа, гектарай дунда зэргээр 110—120 центнер огородой эдеэн хуряагдана. Гэхэтэй хамта, Зэдын, Кабанскын, Захааминай аймагуудай колхоз, совхозууд овощ хуряалгаяа унжагайруулжа байна.

Ерэхэ жэлэй баян ургасада бэлдэлгэ — **намарай паар хахалалга** Захааминай, Түнхэнэй, Бэшүүрэй, Кабанскын аймагуудта урагшатайгаар ябуулагдана. Тус аймагууд намарай паар хахалха даабаряа 73—52 процент бэелүүлбэ. Гадна Баргажанай, Яруунын, Хэжэнгын, Сэлэнгын аймагууд хараалагдаһан түсэбөө ойрдоол 4—11 процент дүүргээ. Тэрэшэлэн Загарайн, Хурамхаанай, Хориин, Улаан-Үдын, Зэдын аймагуудта энэ шухала хүдэлмэри тон ааляар ябуулагдана гэжэ тэмдэглэлтэй.

Мүн ороoһото ургамалай, хартаабхын, таримал ногооной **үрэһэ хүрэнгэ хааха** талаар Бэшүүрэй, Кабанскын, аймагууд эрхимлэнэ. Жэшээлбэл, Бэшүүрэй аймагай ажахынууд 47220 центнер шэниисын, 92 центнер гэршүүхын, 2532 центнер горохой, 1582 центнер обёосой, 3550 центнер ешмээнэй, 1650 центнер хартаабхын, 130 центнер олон жэлэй ногооной үрэһэ хааһан байна. Харин Хяагтын аймаг 17671 центнер, Түнхэнэй аймаг 21650 центнер, Кабанскын аймаг 15510 центнер шэниисын үрэһэ хүрэнгэ хаабашье, гэршүүхын, обёосой, ешмээнэй үрэһэ жэгдэ хаажа үшөө эхилээдүй байна. Гэхэтэй хамта Захааминай, Зэдын, Хориин аймагууд ямаршье үрэһэ абаагүй. Ороoһо таряа ехээр ургуулдаг Прибайкалиин аймаг горохой 1000 центнер үрэһэ хадагалхаһаа бэшэ ондоо ургамалай нэгэшье центнер хүрэнгэ хаагаагүй. Мүн иимэрхүү дутагдалнууд Улаан-Үдын, Сэлэнгын, Хэжэнгын, Баргажанай аймагуудта дайралдана. Тус аймагуудай ажахынууд шэниисын үрэһэ хүрэнгэ хаажа захалбашье, бэшэ ороoһото ургамалай, хартаабхын үрэһэ нэгэ жэгдэ хаажа эхилээгүй бшуу. Намарай үдэрнүүд түргэн үнгэржэ, хуряалгын бүхы хүдэлмэри шиидхэхы үедөө оробо. Эдэ үдэрнүүдтэ ажахынуудай механизаторнууд ургаса хуряаха, намарай паар хахалха, үрэһэ хүрэнгэ хаажа, хадагалха хүдэлмэреэ улам хурдадхаха заргэтэй.

НЭГЭ ЖЭГДЭЭР ЯБУУЛНА

Һаяхан Бэшүүрэй аймагай Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой тракторно-таряан ажалай бригаднуудай хоорондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүн сосологдобо.

Игорь Михайлович Серебренниковэй хүтэлбэрилдэг бригада нэгэдэхи һуури эзэлээ. Комбайнер Иван Никитович Черняев эндэ түрүүлжэ ябана. Тэрэ табан үдэрэй туршада 80 гектар таряа хадаһан, 1304 центнер ороoһо сохиһон байна гэхэ гү, али халаан соогоо 16 гектар талмайн таряа хуряаһан болоно. Таряа хуряалгын эхилһэн сагһаа хойшо түрүү комбайнер 232 гектар таряа хадажа, 2980 центнер ороoһо сохёо.

Тракторно-таряан ажалай гурбадахи бригадын комбайнер Митрофан Максимович Дульянинов таряа хадалгаараа совхоз соогоо түрүүлжэ ябана. Тэрэ ургаса хуряалгын эхилһэн үдэрһөө хойшо 233 гектар сабшажа унагаагаад байна. Степан Григорьевич Паньков «ЖВН-6» түхэлэй жаткаар таряа хадаха зуураа үдэр бүри 30,6 гектар таряа сабшажа унагаана. Тэрэ табан үдэр соо 153 гектар таряа хадаһан байна.

Тус совхоз таряа хуряалгын халуун хаһын эхилһэн сагһаа хойшо бүхы 6123 гектар таряанайнгаа 4500 гаран гектарыень хадажа хуряагаад, 44500 центнер ороoһо сохижо абаад байна. 600 мянган центнер эрхим шанартай таряан гүрэнэй амбаарта адхагдаад байна. Тиихэдэ хараалагдаһан түсэбһөө гадуур таряан тушаагдажа эхилээ.

Тус ажахы таряа хуряалгада гол анхаралаа хандуулбашье, малайнгаа тэжээл бэлэдхэлгые ерэхэ жэлэйнгээ ургасын үндэһэ һуури табилгые баһал мартангүй, нэгэ жэгдээр ябуулна. Совхозой таряашад 950 гектар дээрэ тариһан кукурузын ургаса хуряажа дүүргээд, 9113 тонно силос дараа. Мүн бүхы бригаднуудта намарай паар хахалалга түлэг дундаа ябана. Совхоз бүхы дээрээ 715 гектарта паар хахалаад байнхай. 1436 гектар талмайн һолоомон хуряагдаа.

Вл. БОРИСОВ.

САГАЙ УЛАРИЛАЙ БЭРХЭШЭЭЛТЭЙШЬЕ ҺАА...

Байгша жэл ган гасууртай байжа, ороoһо таряанай ба бэшэшье ургамалнуудай ургаса тиимэ баян бэшэ. Илангаяа манай совхозой таряалан Саяан ууланuудай хормойдо оршодог аад, ороoһо таряанай гүйсэд эдеэшэжэ үрдеэгүй байхада хүлдэхэ, үгы һаа, саһанда дарагдадаг тула үндэр ургаса хуряахань бэрхэ байдаг. Гэбэшье, механизаторнууд болон таряашаднай хэды бороо, саһатайшье һаа, үдэр саг бүхэнөө гамтайгаар ашаглан ажаллана.

Мүнөөдэрэй байдалаар манда 2.050 гектар таряанай 1.300-ниинь хуряагдаа гэхэ гү, али 10.900 центнер ороoһо таряан совхозой амбаарта хадагалагдаа. Гадна 474 гектар таряалангай 4.376 центнер һолоомон хуряагданхай. Механизаторнууднай 1.500 гектар паар хахалха түсэбтэй байһан һаа, 1.228 гектар элдүүрилээ. Намарай ургаса хуряалгын ажал дээрэ совхозой бүхы механизаторнууд шалгараа. Тэдэнэй аша оролдолгоор мянга гаран центнер ороoһон гүрэндэ худалдагдаа. Энэ жэл совхознай 50 гектар газарта хартаабха таряа һэн. Мүнөөдэрэй байдалаар 29 гектарһаа 2.275 центнер хартаабха хуряагдаа гэхэ гү, али гектар бүхэнһөө 75 центнер абтаһан болоно.

С. МАХАРОВ,
Туранай совхозой директор.
Түнхэнэй аймаг.

МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ ОРОЛДОЛГООР...

Ажахымнай механизаторнууд хабарайнгаа тарилгые үсөөхэн үдэртэ һайн шанартайгаар дүүргэжэ шадаа һэн. Энэ жэлэй таряа хуряалгада комбайнернууднай хэзээ хэзээнэйхиһээ эрхим бэлэдхэлтэйгээр ороо. Колхозоймнай таряалан дээрэ 16 комбайн үглөө эртэһээ һүниин харанхы болотор хүдэлгэгдэнэ. Суг хүдэлдэг нүхэдэйнгөө оролдожо ургуулһан таряа гээлтэ хоролтодо оруулангүй, һайн шанартайгаар хуряажа абаха гэжэ механизаторнууднай шиидэһэн юм.

Байгша ондо 3.200 гектарта ороoһото ургамал тариһан байнабди. Сэлмэг үдэрэй тохёолдобол, үлэгшэ 800 гектараа 2—3 үдэрэй туршада хуряажа абаха зорилготойбди. Ажахымнай түрүү комбайнер Георгий Дмитриевич Леонов 5.200 центнер ороoһо суглуулжа, колхоз соогоо түрүүлнэ. Мүн дүршэлтэй механизатор Василий Михайлович Фадеев 4.000 гаран центнер ороoһотой болонхой.

Таряашаднай мүнөө жэлдэ гүрэндэ 4.100 центнер ороoһо тушааха түсэбтэй юм. Бидэ 5.600 центнер ороoһо худалдаад байнабди. Гүрэндэ ороoһо таряа тушаалга үргэлжэлһөөр.

Мүн хойто жэлэй ургасада гэжэ 1.200 центнер горох, 2.000 центнер шэниисэ сэбэрлэгдэжэ, үрэһэндэ хаагдаад байна. Энэ шухала хүдэлмэреэ хараалһан болзортоо дүүргэхэ гэжэ таряашаднай эрмэлзэнхэй.

А. ШАТОВ,
«Прибайкалец» колхозой түрүүлэгшэ.
Прибайкалиин аймаг.

ХРОНИКО

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум 1972 оной сентябриин 21-нэй Указаар Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи хэблэлэй талаар управлениие Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй хэрэгүүдэй, полиграфиин ба номой наймаанай управлени болгон хубилгаба. Управлениин начальнигаар нүхэр Н. Б. Павлов томилогдоо.

КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

ҺАЙЖАРУУЛАГДАҺАН БЭЛШЭЭРИДЭ ЭЗЭН ХЭРЭГТЭЙ

ҺҮҮЛЭЙ жэлнүүдтэ республикын колхоз, совхозууд малай гүүртэнүүдые томодхожо, бар хүсөөр хэгдэдэг бүхы ажалыень оньһожоруулжа, зун, намарай үедэ малаа шэмэтэ ногоогоор элбэг бэлшээридэ адуулжа, һү һаалиня эрид дээшэлүүлхын тула һайжаруулагдаһан бэлшээринүүдые байгуулха хэрэгтэ анхаралаа хандуулдаг болоо. Тиигэжэ гансахан нёдондо республика доторнай 3.449 гектарта һайжаруулагдаһан бэлшээри байгуулагдажа, тэрэнэй 1.586 гектарынь хорёологдоһон юм.

Юһэдэхи табан жэлэй һүүлшын жэлдэ малайнгаа ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхын тула һайжаруулагдаһан бэлшээриеэ 30 мянган гектарта хүргэхэ гэхэ гү, али үнеэн бүриз 0,1—0,2 гектарай хүртэхөөр байгуулха зорилго табигдаад байна гээшэ. Тиин энэ хараалагдаһан даабаряа саг болзортонь бэелүүлхын тула ерэхэ жэлэй хабарые хүлеэжэ байнгүй, намарһаа эхилжэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулха зэргэтэй. Тиихэдээ һайжаруулагдаһан бэлшээри болгогдохо газараа хорёолжо, наг шэбхэ гаргажа, үрэжэлыень һайжаруулан, һубаг ханаабуудые татажа уһалха болоно. Гадна энэ бэлшээрие дүршэлтэй луговодуудта даалгажа, машина, техникыень саг дарыдань заһабарилха хэрэгтэй.

Үнгэрһэн жэлнүүдэй туршада аймагуудай зарим ажахынууд хорёолһон һайжаруулагдаһан бэлшээриингээ үрэжэлыень эрид һайжаруулжа, малаа тусхай графигай ёһоор хазагайруулангүй бэлшээһэн байна. Тиигэжэ үнеэдэйнгээ ашаг шэмые эрид дээшэлүүлээ бшуу.

Һайжаруулагдаһан бэлшээри байгуулха талаар һүүлэй үедэ хэгдэжэ байһан хүдэлмэри нилээд гаргаша ехэтэй байжа, ажахынуудта тиимэ туһатай ашаг олзо оруулнагүй. Ушарынь хадаа олонхи газарта һайжаруулагдаһан бэлшээри байгуулхадаа, малаа зүбөөр бэлшээжэ, саг дарынь уһалжа, үтэгжүүлнэгүй. Ингэжэ тусхай гуримынь хазагайруулагдахадаа, ногоониинь муугаар ургана гээшэ. Тимэһээ байгуулһан һайжаруулагдаһан бэлшээриеэ ашаг ехэтэй болгохын тула түрүү ажахынуудай дүй дүршэл, эрдэмэй шэнэ онол аргануудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ шухала.

Мүнөө үедэ оронноймнай олохон область, хизаарнуудта һайжаруулагдаһан бэлшээри зүбөөр ашаглаха түрүү дүй дүршэл яһала элбэгжэнхэй. Тиин республикымнай колхоз, совхозууд энэ онол аргануудыень, гурим заабаринуудыень халан абажа, өөһэдтөө тааруулан хэрэглэбэлнь һайн бэлэй.

Үнэндөө республикымнай ажахынуудта өөрын туршалгаар элирүүлэгдэһэн һайжаруулагдамал бэлшээри хэрэглэхэ гурим заабаринууд хэрэгтэй байгаа. Тиин 1970 ондо республикымнай Хүдөө ажахын министерствын мэргэжэлтэд хүдөө ажахын эмхи зургаануудай научна хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта һайжаруулагдаһан бэлшээри байгуулха, зүбөөр ашаглаха тусхай дүрим зохёоһон юм. Зүгөөр эдэ гуримуудые хазагайруулхагүйн тула ажахы бүхэн бэлшээриеэ агротехническэ заабариин ёһоор харууһалжа, тусгаар луговодуудта даалгаха болоно. Гэхэтэй хамта һайжаруулагдамал бэлшээриин ямараар ашаглагдажа байһые ажахынуудай агрономууд нарииар шалгажа, дутагдалыень усадхаха зэргэтэй.

Ниитын адууһа малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхэ һайжаруулагдамал бэлшээри байгуулхадаа, гансашье хорёолоод орхихо бэшэ, мүн таһалгаряагүй нэгэ жэгдээр уһалха уһалууриин һубаг ханаабуудые шэнээр малтажа, хаалта боолтонуудые бариха хэрэгтэй. Имэ бэлшээри байгуулхада нэн түрүүлэн загон-загоноорнь уһалхада хүшэр байдаг. Тиимэһээ абаһаар һайжаруулагдамал бэлшээридээ түмэр соргонуудые татажа ундалуулха хэрэгтэй. Гэбэшье хойшодоо диилэнхи бэлшээриеэ ханаабаар уһалдаг болохо байнабди. Тэрэгүй һаа, бүхы бэлшээридэ татаха түмэр сорго, уһа сасаха түхеэрэлгэнүүд хүртэхэгүй байна бшуу.

Урдандаа сабшалан байһан газар гол түлэб нэгэ-хоёр ханаабаар нэлэнхыдээ уһалагдадаг байгаа. Теэд һайжаруулагдамал бэлшээри болгогдоходоо, тиигэжэ ундалуулагдахагүй байна бшуу. Юуб гэхэдэ, түрүүшын загон уһалхаар табигдаһан уһаниинь бүхы бэлшээреэр сүм таража, нүгөөдэ загонуудта мал бэлшээхэдэ хүшэр болодог. Энэл ушарһаа зарим ажахынууд һайжаруулагдаһан бэлшээриингээ бүхы загонуудта малаа бэлшээһэнэйнгээ һүүлээр уһалдаг заншалтай. Бэлшээриеэ тиигэжэ ашаглахада, түрүүшынь загон 24—25 үдэрэй туршада уһагүйдэжэ, эгээл түргэн һайжарха хаһадаа ногоониинь муугаар ургадаг байна.

Һайжаруулагдамал бэлшээриин газар добо, хонхосоггүй жэгдэ байдаггүй. Тиимэһээ хэнэйшье мэдэхээр, загон-загоноорнь хубаарилан уһалхада нилээд хүшэр гээшэ. Энээниие усадхахын тула газарыень жэгдэлжэ, хонхосог соонь хүрьһэ шорой зөөжэ асархань нилээд гаргаша ехэтэй ааб даа. Хэды хүшэршье һаань, байгуулагдаһан бэлшээриеэ зүбөөр хэрэглэхын тула энэ хүдэлмэри заатагүй ябуулха болоно.

Һайжаруулагдаһан бэлшээри жэгдэлхэ хүдэлмэриие имагтал оньһон машинын хүсөөр бүтээгээгүй һаа, түргэн саг соо урда оргдохогүй. Гадна эдэ бүхы гаргаша ехэтэй хүшэр ажалда колхоз, совхозуудай оньһожоруулагдамал лугомелиоративна бригаданууд хабаадуулагдаха зэргэтэй. Хэрбээ энээниие гансахан бригадада даалгабал, ажалынь үни удаан үнжагайржа, хаһа сагтаа дүүргэгдэхэгүй байна. Тиимэһээ бэлшээриин газарые жэгдэлгэдэ бултадаа оролсожо, олоной хүсөөр хэхэ болоно.

Һүүлэй жэлнүүдтэ һайжаруулагдаһан бэлшээри зүбөөр ашаглаха талаар Буряадай хүдөө ажахын институдай эрдэмтэд Загарайн аймагта тусхай шэнжэлгэ хэжэ байнхай. Ойрын жэлнүүдтэ тус аймагай колхоз, совхозууд һайжаруулагдаһан бэлшээриеэ горитойхоноор үргэдхэжэ, юһэдэхи табан жэлдэ үшөө 1560 гектарта иимэ бэлшээри нэмэжэ байгуулхаар хараална.

Энэ хэгдэһэн шэнжэлгэнүүдэй дүнгүүдые харахада, жэшээлбэл, Онохойн совхоздо һайжаруулагдамал бэлшээри уһалха, малаа бэлшээхэ, үтэгжүүлхэ тусхай график зохёохоһоо гадна, хараалагдаһан түсэбөө бэелүүлхын тула ажалаа һайнаар эмхидхэхэ гээшэ гол шухала хэрэгүүдэй нэгэн гэжэ элирүүлэгдээ. Тиихэдэ тус совхозой һайжаруулагдамал бэлшээриеэ лугомелиоративна бригадада даалгаһаниинь бүхы хэгдэхэ ажалынь саг дарыдаа бүтээгдэнгүй үлэшэнэ. Бэлшээриинь луговодууд саг зуураар уһалаад, июль һараһаа үбһэ хуряалгадаа гаража, саашадаа тэрэнь ундалуулагдангүй орхигдошоно.

Һайжаруулагдаһан бэлшээриеэ лугомелиоративна бригадада даалгаад, саг зуурын луговодуудта уһалуулаад, жэлдээ нэгэ удаа гектарай 60 килограмм азотно үтэгжүүлгэ оруулхадань, 1970—1972 онуудай зунай гурба һарын туршада һү һаалинь нилээд дээшэлһэн байна. Ушарынь хадаа энэ хугасаа соо үнеэдынь һайн ногоотой бэлшээридэ манагдажа, ашаг шэмээ дээшэлүүлээ бшуу. Гэхэтэй хамта зарим жэлнүүдтэ август һарада һайжаруулагдамал бэлшээридэ адуулагдаһан мал ногоондо хүсэд сададаггүй байна. Юуб гэхэдэ, гурбадахи уһалалгыень хэнгүй, зунай сагта азотно үтэгжүүлгэ хоёрдохёо оруулангүй байхада; бэлшээриин ногоон һайнаар ургажа үрдингүй, хагдаржа захална.

Һайжаруулагдамал бэлшээри уһалха, үтэгжүүлхэ гурбадахи хүдэлмэри гол түлэб июль һарада хэгдэдэг. Эгээл энэ үедэ үбһэ хуряалга эхилжэ, бэлшээри харууһалха хүнүүдшье дуталдана, бүхы ажалынь орхигдошохо баатай болоно. Хоёрдохёор, гүүртын үхэршэд дүрбэн халаанда һэлгэжэ малаа бэлшээнэ. Тиихэдээ малшадынь ямар загондо хэды үдэр малаа адуулһан тухайгаа халаанаа тушаажа үгэһэн үхэршэндөө тайлбарилжа хэлэгдэггүй байна. Тиигэжэ һайжаруулагдамал бэлшээридэ адуулха гурим заабаринь хазагайруулагдажа, ногоониинь хүсэд ургажа үрдинэгүй. Гадна заримдаа үхэршэдынь мүнөөдэр 5-дахи загондо малаа бэлшээһэн аад, үглөөдэрынь 8-дахи загондо адуулаад, удаань дахинаа 5-дахи загондоо манадаг байна. Энэ алдуу гол түлэб зоотехнигэй зэмээр хэгдэжэ, графигынь бүдүүлигээр хазагайруулагдана гээшэ.

Хэрбээ саашадаа зоотехнигүүдэй үхэршэдэйнгөө малаа бэлшээхэ графигые хазагайруулхагүйе нарииар хинан шалгажа байбалнь, хожомоо үхэр, хонидоо һайжаруулагдамал бэлшээридэ адуулхадаа, заабол газараа хаһа сагтань уһалаад, үтэгжүүлхэ зэргэтэй. Ушарынь хадаа мүнөө ажахынуудай агроном гү, али зоотехник бүхы иимэ бэлшээриин жэгдэ һайнаар, ашагтайгаар хэрэглэгдэжэ байһыень хинан шалгаха аргагүйдэнэ. Тиимэһээ ямаршье харууһагүй орхигдошоһон һайжаруулагдаһан бэлшээриеэ заатагүй тусхай хүндэ даалгажа үгэхэ болоно.

Мүнөө үедэ ажахынуудай мэргэжэлтэд ямар ушарһаа һайжаруулагдамал бэлшээриеэ харууһалха хүдэлмэри шалгаха аргагүйдэнэб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, хабартаа ороохо тарянай тарилга эхилжэ, үбһэндэ оролгын бэлэдхэлһээ эхилээд, ажалынь хойно хойноһоо һубарилдашана. Тиигэжэ эдэ бүхы хүдэлмэри нэгэ доро хүтэлбэрилхэньшье хүшэр болодог. Һайжаруулагдамал бэлшээриин үрэжэл һайжаруулжа, ногоонойнь ургасые эрид дээшэлүүлхын тула Прибалтикын ажахынуудай жэшээгээр оньһожоруулагдамал звенонуудые байгуулжа, гүүртэнүүдтэ дүтэ байгуулагдаһан бэлшээри даалгажа үгэхэдэ таарамжатай байгаа.

Тиихэдээ бэлшээри һайжаруулха звеногой хүтэлбэрилэгшэ гансашье агрономой бэшэ, мүн зоотехнигэй мэргэжэл шадабари шудалһан байха зэргэтэй. Ингэжэ эмхидхэгдэһэн звенонууд даалгагдаһан бэлшээриеэ зүбөөр, хаһа сагтань уһалжа, үтэгжүүлхэһээ гадна, үхэршэдэй малаа бэлшээхэ гуримые нарииар хинан шалгаха болоно. Имэрхүү звенонууд гол түлэб нэгэ механизатор, луговод, элдэб ажал хэхэ 1—2 хүдэлмэришэнһөө бүридэдэг. Тэдэнь хабартаа эртүүр һубаг ханаабуудаа шэнэдхэн заһабарилжа, бэлшээриеэ хорёолдог байна. Зундаа тус звенодо үхэршэдынь оролсожо, бэлшээриеэ уһалалсаха зэргэтэй. Хэдыхэн хүнһөө бүридэһэн энэ звенодо тэргэтэй трактор, үтэгжүүлгэ оруулха сеялкэ, дисктэй, шүдэтэй борнойнууд даалгагдадаг. Уһалалгын үедэ уһа сасаха түхеэрэлгэтэй үшөө нэгэ трактор үгтэнэ. Ингэжэ машина, техникээр хүсэд хангагдаһан звеногой хүдэлмэришэд агроном, зоотехнигүүдэй заабариие хазагайруулангүй дүүргэхэ гэхэ гү, али һайжаруулагдамал бэлшээриеэ ашагтайгаар хэрэглэхэ дүүрэн аргатай юм.

Хабартаа эртүүр, саһанай хайлахатай ээргэ хагдыень галдахада, ногоониинь түргэн ургадаг. Тиихэдээ энэ хүдэлмэриие заахашье оройтуулжа болохогүй. Юуб гэхэдэ, газарай гэдэжэ захалхада хагдыень галдажархибал, шэмэтэй ногооной үндэһэн үзүүраараа шатажа хосорхо байна бшуу. Хоёрдохёор, звеногой гэшүүд апрель һараһаа эхилжэ даалгагдаһан бэлшээридээ минеральна үтэгжүүлгэ оруулха, уһалха байна. Хэрбээ энээниие эртүүр, түргэн саг соо хэжэ дүүргэбэл, бэлшээриин ногоон жэгдэ ургажа, малаа эртээнһээ бэлшээжэ захалха болоно. Гадна хабартаа бэлшээри дээрээ наг шэбхэ гаргажа тараахада зохид байдаг. Тиихэдээ шэбхэеэ модон баллуураар бутаргажа, хүрьһэндэнь оруулан жэгдэрүүлхэдэ һайн. Мүнөө үедэ һайжаруулагдамал бэлшээридээ наг шэбхэ гаргажа тараадаг ажахынууд үшөөл үсөөн байһаар. Тиимэһээ саашадаа энээниие улам үргэдхэхэ хэрэгтэй.

Май һарада һайжаруулагдамал бэлшээриеэ бүхыдэнь бэшэ, харин загон-загоноорнь уһалха болоно. Эгээл энэ үедэ зүлгэ шорой зөөжэ, һубаг ханаабуудые шэнээр татаха зэргэтэй. Ушарынь хадаа ингэжэ һубагуудые шэнээр татаагүй һаа, загонуудые амяарлан уһалхань бэрхэтэй бшуу. Гадна уһалууриингаа һубаг ханаабуудые түхэреэн зунай үедэ заһабарилжа байхада ехээр эбдэрдэтгүй юм.

Зунай үедэ малаа элбэг ногоотой бэлшээреэр хүсэд хангахын тула үшөө хоёр удаа уһалһанайнгаа һүүлээр нэгэ — хоёр дахин азотно үтэгжүүлгэ оруулаад, эдигдэнгүй үлэһэн ногооень сабшажа абаха ба малайнгаа аргал шабааһа бутаргажа тарааха хэрэгтэй. Тиигээд лэ октябрь, ноябрь һаранuудта, декабриин түрүүшын хахадта бэлшээри дээрээ наг шэбхэ гаргажа; минеральна үтэгжүүлгэ оруулхада таарамжатай байдаг. Намар гаргагдаһан шэбхэ хабарайхида орходоо хүрьһэндөө түргэн шэнгэдэг юм.

Эдэ бүхы хүдэлмэри гансал оньһон машинын хүсөөр бүтээжэ болоно. Тиихэдээ һайжаруулагдамал бэлшээриеэ заабол звенонуудта даалгажа, хэхэ ажалыень түсэблэн зохёохо зэргэтэй. Ингэжэ ажалыень эмхидхэхэдэ, һайжаруулагдамал бэлшээриин ашаг үрэ эрид дээшэлжэ, һү һаалишье үдэрһөө үдэртэ нэмэхэ байна бшуу.

Он жэлэй ошохо бүри һайжаруулагдамал бэлшээри байгуулха хүдэлмэри улам үргэдэжэ, шэмэтэй ногоон таригдадаг болохо ба гол түлэб түмэр соргоор уһалагдаха хараатай. Мүнөө республикымнай Хүдөө ажахын министерство бүхы бии байгаа 21 мянган гектар һайжаруулагдамал бэлшээриеэ уһалхын тула уһа сасаха «ДДН-70», «Волжанка» түхеэрэлгэнүүдые хүсэд хүрэхөөр захяад байнхай.

Һайжаруулагдамал бэлшээриеэ ашагтайгаар хэрэглэхын тула нэк түрүүлэн оньһожоруулагдамал звенодо даалгажа, хаһа сагтань үтэгжүүлхэ, уһалхаһаа гадна, малаа тусхай графигай ёһоор бэлшээхэ хэрэгтэй. Дээрэ дурсагдагша эдэ бүхы заабаринуудые хазагайруулангүй бэелүүлбэл, зунай бэлшээриин үедэ ниитын хони, малай ашаг шэмэ эрид дээшэлжэ, һүн, тарган мяхан бүри ехээр абтаха байһаниинь дамжаггүй.

Г. КУЛИКОВ,
хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат.

Механическа цехэй (электро-заһабарилгын завод) залуунь гурбадахи разрядай гагнууршан, ВЛКСМ-шүүн Георгий Арсентьев болоно. Тэрэ «МПП-750» станогто хоёрдохи жэлээ ажаллаха зуураа, халан даабари холо үлүүлэн дүүргэнэ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. Арсентьев.
С. БАЛДУЕВАЙ

СЕМИНАР БОЛОБО

Партиин Октябрьска райком пропагандистнарай семинар үнгэргэбэ. Пропагандистнар «Районой ажалшадай 1972 ондо абаһан социалис уялгануудай дүүргэлтэ, пропагандистнуудай зорилгонууд тухай» КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь А. Д. Чукаевай хэһэн элидхэл, «СССР-ые байгуулга— Агууехэ Октябриин революциин хэрэг үргэлжэлүүлгэ мүн» гэһэн түүхын эрдэмэй кандидат Н. П. Мараевай, «КПСС-эй XXIV съезд СССР-эй арадуудай хани барисаае саашадань хүгжөөхэ тухай» түүхын эрдэмэй доктор Б. Е. Тармахановай элидхэлнүү[...] набад.

Семинарай һүүлээр [...] Буряадай мебельнэ, [...] руулгын комбинадта [...] тын эдэбхитэдэй хүсөөр [...] дэлмэреэ ябуулдаг пар[...] бинедэй хүдэлмэритэй, [...] скэ һуралсалай шэнэ [...] дэлгэтэй танилсаа, [...] гуурнь ябажа, фабрик[...] гаргадаг мебель хара[...]

Тэрэшэлэн БМДК-гай [...] мой секретарь Ф. [...] фабрика дотороо [...] һуралсал яажа эмхид[...] дүршэл тухайгаа хөөр[...]

С. БА[...]

НАЙДАМТАЙ ХҮНҮҮД ДА[...]

«Коммунизм» колхозой партийна эхин организациин секретарь Жамбал Дамбаевич Самбяловтай энэ ажахын хоёрдохи бригадын малшадтай уулзаха, хөөрэлдэхэ зорилготой мордожо, Хара-Хужар, Хараһан, Нюрган, Жаханаа гэжэ һууринуудта хүрэхөөр зорибобди. Энэ миил туристнарай аяншалга бэшэ ааб даа. Аяншалга гэхэдээ би алдуу гарганагүйб. Хэдэн үдэрэй туршада моринһоо буунгүй, нэгэ голһоо нүгөөдэ гол хүрэтэр бэеынгээ шэлэтэр бүншүүлхэш.

Бидэнэр тус тустаа даабаринуудтайбди. Нэн түрүүн малшад али зэргээр социалис уялгануудаа дүүргэжэ байнаб, тэдэнэртэ юун хэрэгтэйб, тэдэниие ямараар хангаиаб гэхэ мэтэ асуудалнуудта анхаралаа хандуулха, шэнэ һонинуудые дуулгаха, лекци, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ гэхэ мэтэ.

— Хоёрдохи бригадада найдамтай хүнүүд ажалладаг даа. Бэрхэ малшад, — гэээд парторг харгыдаа хэлээ һэн.

Хара-Хужарай ташалуурые болгоомжотойгоор, морёо хүтэлэн гаталжа, Үбэр-Тураг, Шамхаг ба Хараһанай хонишодто хүрэгдэбэ. Эндэхи хонишод Тогоошо Жамаевич Замбалов, Екатерина Сыреновна Мункова, Бадма Дугаровна Палоева ба тэрэнэй нүхэр Сырен-Базар Самбуевич Хайдаков гэгшэдтэй улзажа хөөрэлдэбэбди. Булта даа эрхим хонишод. Хонишодой жэлэй ажалай дүн согсолходо, тэдэнэр КПСС-эй райкомой, аймагай Соведэй гүйсэдкомой Хүндэлэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаһан, аймагай «Малшан» газетын Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэһэн байха юм. Тэдэнэр мүнөө шэн габьяатайгаар ажаллажа, туйлаһан амжалтануудаа улам бэхижүүлхын түлөө хүсэ шадалаа, эршэ зоригоо зорюулнад.

Саашаа Хараһанай эгсэ дабаанда «хатаршынгаа хабые туршаад», Нюрган гэжэ зуһаланда ерэбэбди. Эндэ колхозой малшад үбэл зунгүй ажаллажа, аймагайнгаа хүгжэлтэдэ хубитала оруулдаг. Тэдэнэр бултадаа арадуудай агууехэ һайндэр болохо ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе ажалай эрхим бэлэгүүдээр угтаха гэжэ оролдоно. Совет орон, Коммунис парти, В. И. Ленин тухай гүн сэдьхэлэй халуун үгэнүүдые хэлэнэ.

— Аймагай гү, али колхозойнгоо түбһөө холо ажаһуудагшье һаа, бидэнэр «далан уулын саанабди» гэжэ һанадаггүйбди. Хубсаһа хунар, эдихэ хоолоор — юрэдөө юугээршье дутанагүйбди. Газетэ, журнал уншанабди. Радио шагнанабди. Юумэнһээ хожомдодоггүй зомди, — гэжэ тэдэнэр омогорхонод.

Зүб лэ даа. Совет эрхэтэнэй һайн һайхан, амгалан тайбан ажаһуухын, түрэл орондоо ажалайнгаа эршэ зоригые хүсэд түгэлдэр зорюулхын тула бүхы арга боломжонууд бии. Совет эрхэтэн хадаа хэды холошье ажаллаг — алишье сагта хүтэлбэрилэгшэдтэеэ уулзаха, хөөрэлдэхэ, һанамжа дурадхалнуудаа оруулха эрхэтэй. Имэ эрхэ тэдэндэ Совет Эхэ оромнай, Коммунис партимнай олгоо. Малшад энэ эрхэеэ һайн ойлгонод.

Дээдэ-Жаханаа гэжэ һууринда үглөөтүүр хүрэжэ, малшан Түмэр Бадмаевич Габановайда буубабди. Түмэр Бадмаевич хүршэ Халзан Хамаевич Мунконовтсео саарһан дээрэ юушьеб даа анхаралтайгаар тооложо һуутараа түргэн бодоодхибод.

Түмэр Бадмаевич Габанов хадаа дүшэн наһандаа ябаһан шнираг бэетэй, шамбай хүн. Энэ хүнэй бар ехэ хүсэн, шэн зориг, тэнюун налгай сэдьхэлыень, һанал эрмэлзэлыень уулзаһаар лэ мэдэрхэш. Өөрынгөө хүсэ мэдэрхэ, номгон дару зантай. Коммунист. Депутат. Ехэ, үнэр баян бүлын эсэгэ. Хүндэтэй хүн.

Арба гаран жэлдэ ганса Жаханаада ажаһуудаг. Эндээл ажаллана. Мэргэжэлынь — малшан. Юрын малшан бэшэ. Малшанай мэргэжэлые табан хургандаал шудалһан. Мастер-малшан. Тэрэнэй ажалайнь арбаад жэлэй дүнгүүдые харахада, нэгэшье жэлдэ малынь гарза хоролтодо ороогүй. Мүнөө залуу мал харууһална.

Хээрын бэлшээринүүдые намар орой болотор ашаглажа, тэдэнэй арга боломжонуудые дүүрэн хэрэглэхэ гэжэ оролдоно. Зунай тунга ногоондо малнуудаа Нюрган, Нуурай-Толгой гэжэ газарнуудта адуулжа таргалуулна.

— Зунай үедэ абаһан хүшэ тамирыень бэхижүүлхын тула намартаа ая ганга элбэгтэй газарта бэлшээхэдэ һайн юм, — гэжэ Түмэр хөөрэбэ.

Түмэр Габанов ажалша хүн гэжэ ойлгооб. Тэрэ ми[...] шадахагүй хүн. Юушье[...] гэл юумэ бүтээжэл [...] рэнэй газаа ариг сэб[...] гэһэн. Хото хорёонь [...] дэнхэй. Энэ һайн эрын [...] мүн. Жэл бүхэндэ газа[...] шалангаа үтэгжүүлжэ [...] һээнь ехэ үбһэ абадаг.

— Жаханаагай бүр[...] гааһаар хүшагдаһан [...] хахалагдажа, зелёнко [...] ха болохонь. Малдаа [...] хүрэхэ тэжээл абадаг [...] доо, тарган мяха элбэг [...] рэндөө тушаахабди. Та[...] лэй түсэб урид дүүргэ[...] га байна, — гээд ма[...] лын хараатайгаар хөөр[...]

Түмэр Бадмаевич [...] гансал мал ажалаа хар[...] даггүй. Ниитын ажал[...] тай, эхилһэн юумэе [...] бэелүүлжэл шададаг хү[...] мунист Габанов эндэ [...] юм. Мүн Орлигой сомо[...] ведэй депутат. Хүр[...] шэнэ һонинуудые, Со[...] шиидхэбэринүүд туха[...]

— Манай сомсовет[...] ажахын хүгжэлтэдэ [...] һайн нүлөө үзүүлжэ [...] гүй, — гэжэ Түмэр [...] — Тиимэһээ мал ажа[...] тагүйгөөр эрхилэгдэнэ[...] шэмэнь бирагүй. Мэ[...] ажалдаа хайша хэрэгг[...] на. Эдэ бүгэдэ Соведэ[...] хаpалда байха гээд [...]

Нүхэр Габановтай [...] баһал бэрхэ малшан [...] Хамаевич Мунконов [...] Бидэнэй ерэхэдэ т[...] ажал хэрэг тухайгаа [...] жэ һуугаа бшуу. Ая[...] онһоо хойшо мал ажа[...] на. Баһа коммунист. [...] райкомой гэшүүн.

Коммунистнууд хад[...] Халзан хоёр муугаар [...] эрхэгүйбди гэжэ мэд[...] Халзан Мунконов нүх[...] гэшье хожомдонгүй [...] Даабарита ажалаа һа[...] лүүлдэг. Бэрхэ ажал[...] шэнүүд — «Шэн габь[...] лай түлөө», ВДНХ-гай [...] дальнууд болоно.

— Бултантай адли [...] хоёрдохи брига[...] оронойнгоо 50 жэлэй [...] бэлэгтэйгээр угтаха [...] тойбди, — гээд нүхэ[...] нов бултанай үмэнэһөө [...] бэ.

Юрэнхыдөө колхозой [...] хи бригадын малшад[...] уялгануудаа дүүргэ[...] та ойе шэнэ амжалт[...] угтаха байһандань би[...] таар этигээ һэмди. Юу[...] тэдэнэр найдамтай зо[...]

В. ГАЛС[...]
Ахын аймаг.

ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭЭ

Үдын модо урадхуулгын конторын электромеханическа цехэй коллектив табан жэлэй хоёрдохи жэлэй түсэбые болзорһоонь 3,5 һараар уридлан дүүргэбэ. Цехэй коллектив жэлэй найма һарын түсэбһөө гадуур 77 мянган түхэригэй продукци худалдаа.

Электрын элшэ хүсэ дамжуулха 35 километрэй лини болзорһоо урид баригдажа, ашаглалгада тушаагдаһан байна. Энэ барилгада шалгарагшад яһала олон. Электролинейщигүүд Виктор Угрюмов, Валерий Дудкин, Виктор Фролов бүхы ажалаа түргэнөөр, һайн шанартайгаар бүтээгээ. Дүй дүршэлтэй мастер Владимир Цыдыпович Базаров электро-хабсаргагшадай бригадые хүтэлбэрилжэ, барилгые болзорһоо урид дүүргэхэ арга хангалсаа.

Цехэй бусадшье бригаданууд һайнаар ажаллана. Электрын түхеэрэлгэ заһабарилдаг бригада даабаряа һара бүхэндэ 120—130 процент дүүргэжэ байгаа. Электрослесарьнууд Матвей Афанасьев, Василий Овсянкин, Виктор Викулин, Мария Золотарева, Нина Афанасьева даажа абаһан ажалаа мүн лэ үлүүлэн, һайн шанартайгаар бүтээдэг.

Түрүү цехэй коллектив СССР-эй ойн хүндэлэлэй социалис уялгануудаа хараалагдаһан саг болзор соонь дүүргэжэ, һайндэртэ ажалай һайн бэлэг барихаар шиидэнхэй.

Д. АЮШЕЕВ.

СУДНА БҮТЭЭЛГЫН ЗАВОДТО

ГАГНУУРШАН

Анна Болонева электро-гагнууршанай мэргэжэл шудалжа гараһаар балайшье үни болоогүй. Гэбэшье эрхим мэргэжэлтэ гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргын түлөө болоһон республиканска мүрысөөнүүдтэ нэгэнтэ бэшэ хабаадалсаһан байха. Байгша ондошье энэ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна.

Мүнөө Анна Болонева СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй алдарта ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө мүрысөөндэ оролсоод, октябрь һарын түсэбөөр ажаллажа байна. Тиихэдэ түрүү гагнууршан жэлэйнгээ даабари нэгэ һараар урид дүүргэхэ гэжэ шиидээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Болонева.
Д. БАЛДАНОВАЙ фототекст.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

СТАНОЧНИК

Коммунис ажалай ударник Михаил Георгиевич Рандин Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой эрхим станочнигуудай нэгэн юм. Тэрэ наймадахи табан жэлэй хугасаа соо нэгэнтэ бэшэ социалис мүрысөөндэ түрүүлһэн байха. Мүнөөшье ажалайнгаа шанга эршэ алдаагүй, М. Г. Рандин октябрь һарын түсэбөөр хүдэлжэ байнхай.

Тэрээнһээ гадна, түрүү станочник олон залуушуулые мэргэжэлдээ һургажа гаргаа. Тэрэ жэлдээ хоёр хүниие станочнигой мэргэжэлтэй болгоно. Мүнөө тэрэнэй һургажа гаргаһан олохон залуушуул багшатаяа зэргэлээд ажаллажа байна.

М. Г. Рандин энэ жэлэй түсэбтэ даабариие хоёр һараар урид дүүргэхэ гэжэ шиидээд, мүнөө ажалайнгаа эршэ улам шангадхажа байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүү станочник М. Г. Рандин.

„МАНАЙ ҮЕЫН ХҮН“ ГЭҺЭН КОНКУРСДО

СЭДЬХЭЛЭЙ ШЭМЭГ

...ЭНЭ ХҮНТЭЙ ажал хэрэгээрээ уулзаха ...нэгэтэ бэшэ тохёолдодог. Һаяшаг ...голой уужам салуу хоймороор ...Гүнэй нютагаар ябахадаашье, ...тэй уулзажа, үдэр бүринь ажал ...түд тухай һонирхоһон, аша үрэ ...амжалтануудаарнь омогорхоһон ...Дүшэ гаран наһанай, набтаршаг ...энэ эхэнэр мүнөө үедэ үдэрһөө ...ябуулжа байдаг хүдэлмэри ту...гоёолтогүйгөөр хөөрэжэ эхилбэ:

— Манай ажал гээшэ юрын лэ зоной ...бүри хэжэ байдаг ажал ха юм даа. ...элүүрые сахиха, хэрэгтэй болоо ...аргалхаһаа ондоо ямар тиимэ ...юумэн хэгдэхэнь даа. Мүнөө энэ ню...медпунктда Санжаева бидэ хоёр ...бди. Нүхэрни нарайлалгын гэ...дажа байдаг юм. Зонийе эмшэл...уугаар ариг сэбэрые сахиха, га...гэртэхиеэ сэбэрлэхэ талаар зондо саг ...нүлөө үзүүлэн, хүн бүхэнтэй ...густань хөөрэлдөө үнгэргэнэхэйбди. ...үхибүүдээ яажа харууһалха, хал...үбшэнһөө бэеэ яажа һэргылхэ ...ойлгууламжын хүдэлмэри ябуул...бди. Энээнтэй хамта үбшэнһөө ...тылэлгын тарилгануудые нарин гү...бэелүүлнэбди. Эдэ бүгэдэ манай ...гол шухала хубинь болоно ха ...даа...

...Тиимэ даа, гол шухала хуби! Теэд ...зониие, тэрэнэй хэлэгшээр, юрын лэ ...үдэр бүриин ажал гээшэ гэжэ бо...согүй. Үнэндөө, хүн зониие, илан...багашуулые үбшэн зоболонһоо ар...абарха гээшэ һайн һайхан, нэрэ ...дэмбэрэлтэ хэрэг мүн. Иимэ ...тэйшье, харюусалгатайшье хэрэг ...дэг хүнүүдые «ами сахигшаднай» ...арад зон омогорхон нэрлэдэг.

Ами сахигшад... Арад зоной иигэжэ ...нэрлэхэнь дэмы бэшэ. Хэн үб...нэрбэгдэн, арюун тунгалаг агаар...түрэжэлтэ һайхан нютагһаа, дэлгэр ...нүхэд зонһоо холодон хаха...далда орохо дуратайб? Тиимэ...мэргэжэлээ шудалһан аргалагшад...байһандаа урмашан, нютаг нютагай ...тэдэндэ энхэ элүүрээ, ами бэеэ ...хүсэдөөр найдажа, халта ханяаха ...хадаашье, «докторто» ошохоёо ...дэг ха юм даа.

— Теэд Гүнэй нютагай энэ доктор ...най хэн юм бэ? — гээд уншагшад ...хүлеэжэ байгаа ёһотой. Тии...гүй яахань даа. Энэ нүхэрнай ме...нскэ пунктые даагша, медфельд... Бутит-Ханда Цыренжапова гээшэ.

Бутит-Ханда 1925 ондо Эбьгээлтэ нютагта түрэһэн юм. Тиихэдэ совет засагаар үгтэһэн шэнэ байдалай бүхэжэхын түлөө шанга тэмсэл боложо байгаа. Тэрэ хатуу бэрхэшээлтэй үе сагые һүрижэ, түрүүшынгээ алхам хэһэн эдир хүүгэд гоё байдалда годооржо дашуураагүй, ажабайдалай шэрүүн һалхи шуурган соогуур зүргэ харгыгаа бэдэржэ гараа бэлэй. Тэдэнэй тоодо Бутит-Хандашье нагасатанаа дахан, Догойн, Цокто-Хангилай һургуулинуудта һуран, эрдэмэй эхин дээжэдэ хүртэлсэһэн юм. Мүнөө үеынхидэл, дуран соо бэлдэгдэһэн юун тиихэдэ байхань даа. Гэдэһээ үлдэхэ, даарахые һайсал үзэдэг һэн ааб даа. Тэрээнһээ боложо, үхибүүд үбдэдэг, хэшээлнүүдээ гээдэг, заримань һургуулияашье орхихо баатай болодог байгаа. Нүхэдэйнгөө хэн нэгэнэйнь үбдэжэ һаатаа һаа, Бутит-Ханда өөрөө үбдэһэнһөө өөрэгүйгөөр сэдьхэлээ зободог байһан юм. Нэгэтэ эхин класста һуража байхадаа, хамта һурадаг басаганай үбдөөд, хэдэн үдэр һургуулидаа ерэхэгүйдэнь, һанаата болоһон Бутит-Ханда багшаһаа иигэжэ асуугаа һэн ха:

— Багша-аа! Сэсэгнай хэзээ һайн боложо, һургуулидаа ерэхэ хаб даа?

— Сагтаа һайн болохо даа, — гэжэ багшань һурагшынгаа һанаае заһаа.

Теэд Бутит-Ханда аргатайл һаа нүхэртөө туһалхаар бэлэн байбашье:

— Түргөөр эдэгэһэй даа, — гэхэһээ бэшээр туһалха арга тэрээндэ үгыл һэн даа.

Эндэл магад, хүнэй аргашан болохоб гэһэн эхин бодол досоонь түрэжэ болоо. Долоон класс дүүргээд, Бутит-Ханда медицинскэ сестрагай курсада ороһон юм.

Тэндэ һуража байхадаа, үнинэй врачнууд Двоеглазова, Клименко, Бато Эрдынеевич, Смирнова гэгшэдэй һургаал заабари хадуун абажа эхилһэн байгаа.

Удангүй курсанаа дүүрэжэ, Бутит-Ханда нютагтаа эльгээгдэжэ, Радна-Гуро Дугароной хүтэлбэри доро хүдэлжэ эхилһэн юм. Бутит-Ханда тэрээнһээ хойшо нүхэр Дугарониие медицинын талаар багшамни гээшэ гэжэ нэрлэдэг болоһон юм. Тэндэ хүдэлхэдөө, Бутит-Ханда аргашанай бодото хүдэлмэриин дүршэл олоо.

Эхилһэн хэрэгтээ шуналтай байһан тула Бутит-Ханда 1944 оной намар Шэтын фельшерскэ-акушерскэ һургуулида эльгээгдэжэ, гурбан жэлэй турша соо шадабари мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн байна. Тиигэжэ зониие аргалагша болохо гэһэн һайхан хүсэлынь бэелүүлэгдээ бэлэй. Энэ һургуулияа дүүргээд, Бутит-Ханда округой баруун урдахи заха болохо Гүнэй нютагта һая нээгдэһэн медицинскэ пунктые даагшаар эльгээгдээ һэн.

• • •

Эсэгэ ороноо хамгаалгын аюулта дайнай һүүлээр хүдөө нютагуудташье хүшэр хүндэ байгаа. Хаа хаанагүй ажахыгаа шэнэдхэн һэргээхын түлөө тэмсэл. Тэрэ үедэ хүдөө нютагуудта хумхаа болон бусад үбшэн дэлгэрэнги байһан юм. Тиимэ үбшэнүүдтэй эрид шанга тэмсэл хэжэ илаха гэһэн бодол Бутит-Хандын гол анхаралые түрүүшын үдэрнүүдһээ эзэлээ һэн. Баһа эхэнэрнүүдэй нарайлалгада залуу мэргэжэлтын ехэхэн саг, шадал хүсэниинь, сэдьхэл бодолынь хандуулагдадаг байгаа. Теэд хаанаһаа бүхы юумэн һанаһан соо бүтэхэнь даа, али олон таарууһгүй ушарнууд тохёолдодог бэлэй.

Нэгэ иимэ ушар Бутит-Хандын ой ухаанһаа гарадаггүй. Нэгэтэ Бутит гэжэ малшан һамган медфельдшертэй уулзаад:

— Басагамнай гаргаха юм һэн, ошооройл даа, — гэбэ.

— Зай, зай. Заабол ошохоб, — гээд фельдшер басаган түхеэржэ ороо һэн ха.

Бутит-Хандын хэрэгтэй юумэеэ абаад, морёо хазаарлажа унаад лэ (тиихэдэ колхоздо автомашина хомор байгаа), арба гаран модоной газарта байһан малшан һамганда хатаргажа ошоходонь, Ононой районһоо асарагдаһан баряаша хүгшэн баруун орон дээрэ һууба. Гэрээр дүүрэн зон үймэлдэнэ. Нарайлха басаганиинь ороной урда хохир дээрэ тэмээшэлэнхэй.

Иимэ юумэ харан гэхэдээ, фельдшер хүнэй зосоо ёг гэн, нюргаарнь хүйтэ даахадал гээдхибэ.

— Яажа байна гээшэбта? Иигэжэ болохогүйл! Орон дээрэ гаргаял. Намда клиёнко байха, дэбдие, — гэн Бутит-Хандын даб гэхэлээр, баряаша түрүүтэй хэдэн хүн зэргэ дуугаралдан, фельдшерые гарһаань татан хорибо.

— Байг, байг! Иимэ гуримтай юм...

Бутит-Ханда зог татан, бүгэдын нюур ээлжэлүүлэн хараадхиба. «Басаган боли даа. Үхэхэ түрэхэ хоёр адли юм. Энээниие бэеэрээ үзөөгүй аад, юу бирахабши даа. Тойбо һаад татажа болохош. Бидэшни үзэхые үзэһэн зомди, шамгүйгөөр үнгэрнэ ааб даа» гэһэн хэбэртэйнүүд, тоомжогүй байбад.

«Минии үгэ дуулахагүй ха даа. Иимэ газарта саашадаа яажа хүдэлхэ гээшэбиб? Ямар мунхаг зандаа ябаһан зон бэ?» — гэжэ һанаһаар, газаашаа гаража, өөрөөшье мэдэнгүй, мориндоо мордоод, гэртээ хүрэжэ ерэбэ. «Иигээд орхихо ёһогүйб. Мухар һүзэг, хуушан заншал үгы болохо ушартай. Нарайлха эхэнүүдтэ медицинын туһаламжа заатагүй хэрэгтэй. Фельдшер эрхээ бэелүүлхэ уялгатайб». Иимэ бодолнуудта абтан байхадань, һүни орой хүн үүдэ тоншожо, сошордуу хоолойгоор залуухан хүбүүн:

— Таниие манайхин ерэг гэжэ захюулна, — гээ һэн.

Залуу эмшэлэгшын хүрэжэ ошоходо, нарайлһан басаган хохир дээрэ зандаа нялха хүүгэниинь абяа аниргүй байба. Фельдшер басаган дүршэлтэй акушеркэнүүдэй хэлэдэг, заадаг ёһоор, нарай үхибүүе альган дээрээ абажа, уруунь харуулан, түрүүшын туһаламжа үзүүлхэ бүхы аргануудые хэрэглэбэ. Иигэһээр байтарынь эһэ тооһондо бүтэшэһэн жэмбүүрэй нүхэ гараһандал, хүүгэн гэнтэ «шаад» гэжэ шэнэ үеын залуу мэргэжэлтын урманда салют үгэһэншүү, шангаар бархирба.

Тэрэ ушарһаа хойшо шэнэ фельдшерэй һүбэлгэн бэрхэ, гартаа дүйтэй, һайхан сэдьхэлтэй аргалагша байһан тухайдань һураг суу нютагай зоной дунда тараба. Энэ нютагайхид фельдшерээ магтан:

— Манай Бутит-Ханда буруу юумэ хэхэгүй гэлдэжэ, ажал хэрэгыень дэмжэдэг болоһон байгаа.

Нэгэтэ эндэхи Ранданова Бутит гэгшэ шэг шарайгаа хобхо татан барышанхай, абиртанги мэгдүүгээр гүйжэ ерэбэ:

— Бутит-Ханда туһалыш! Хүбүүмни яаба гээшэб, муу байнал, — гэжэ дээрэ рэ дээрэһээнь тэбдэнгеэр хэлэбэ.

Бутит-Хандын гүйжэ ошоходонь, Бутидэй хүбүүхэн ехээр хадхаляаташаһан байба. Түргэн, эрид хэмжээ абаагүй һаа, нарайхан хүнэй эдирхэн зүрхэн зогсошохоор шэнги. Элүүрые хангалгын таһагһаа хубаарияар үгтэһэн гансахан шэл пенициллин бии байгаа.

Саг соогоо хэгдэһэн тарилгаһаа Найдан хүбүүхэн тэнхээ орожо, хойто үдэрнүүдтэнь эхээ хараад, гархануудаа арбаганuулан, миһэлзэжэ эхилээ һэн.

«Үшөө нэгэ амин абарагдаба» гэжэ һанахадаа, Бутит-Хандын сэдьхэлдэ наран гараһандал аятай болоо бэлэй.

Тэрээнһээ хойшо Бутит-Ханда Цыренжапова олон нютагуудта хүдэлжэ үзөө. Гүнэйдэ дүрбэн жэл соо хүдэлһэнэйнгөө һүүлээр Урда-Агын врачебнэ амбулаторидо эльгээгдэжэ, тэндэ гурбан жэлдэ хүдэлһэн байна. Тиихэдээшье элдэб ушаралнуудтай дайралдадаг, һүбэлгэн бэрхээрээл гаралсаад лэ байдаг һэн.

Бутит-Ханда Цыренжапова хаанашье хүдэлхэдөө, оролдосотой бэрхээрээ, ажалдаа шунан оролдодогоороо олоной дунда суурхадаг байна. Тэрэнэй оролдосотой ажалые дээдын зургаануудшье обёордог болоо. Агын округой болон Шэтын областиин хүтэлбэрилхы эмхи зургаануудай зүгһөө олон тоото Хүндэлэлэй грамотануудта хүртэһэн, амаралтын газарнуудта эльгээгдэһэн байна ха юм.

Бутит-Хандын гүйжэ ошоходо, Бутибэшэдэг. Тэрэнэй бэшэһэн олон шүлэг, дуун «Агын үнэн», «Буряад үнэн» газетэнүүдтэ, «Байгал» журналда толилогдодог. Зарим дуунуудтань аялга тааруулаад, нютаг соогоо залуушуул дууладаг болонхой. Автор нютаг ороноо, зол жаргалаа магтан бэшэдэг.

Түрэһэн нютагаа түүрээнэб,
Тоонтомни тэндэ нюугаатай.
Тухайлнаб халта тэрээнээ —
Тобогорхон добын саада тээ.
Хэды саг үнгэрһыень
Хүгшэд лэ ганса мэдэхэл даа.
Хүүгэн байһан бэемни.
Хүдэржөө юмэл нютагтаа,

— гэжэ Бутит-Ханда «Түрэл нютагни» гэһэн шүлэг соогоо түүрээн бэшэнэ.

Иигэжэ Бутит-Ханда Цыренжаповагай һайхан сэдьхэлээ, шадабари мэргэжэлээ, хүсэл зоригоо олондо хандуулан, аша туһатай үрэ дүн туйлажа ябаһыень сэдьхэлэй шэмэг гэжэ нэрлэхээр бэшэ аал!?

А. ЖАМБАЛОН.
Шэтын областиин Агын округ.

ХАРЮУСАЛГАМНАЙ УЛАМ ДЭЭШЭЛБЭ

Мухар-Шэбэрэй «Знамя Ленина» колхоздо шэнэ барилганууд жэл бүри олоор баригдажа, ашаглалгада үгтэдэг. Үнгэрэгшэ жэлдэ колхозой түб һуурин Хушуун-Үзүүртэ 320 хүндэ хараалагдаһан дунда һургуулиин хоёр дабхар шулуун байшан, хүүгэдэй саад-ясли баригдаа. Тиигэжэ холын малшад, хонишодой үхибүүд интернадта байжа, нэгэ халаанда һуралсадаг юм. Хэшээлнүүд кабинетнэ гуримаар үнгэргэгдэдэг байна. Һуралсалай шэнэ жэлдэ һурагшадаа хүлеэн абахаар һургуулиин классууд бэлэн байгаа һэн. Тиихэдэ хүүгэдэй саад-яслида тосхоной 50-яад үхибүүдые Л. М. Аюшеева, Ч-Д. Чимитова гэгшэд хүмүүжүүлнэ. Тиигэжэ гэрэй эзэн эхэнэрнүүд ажалда ябаха арга боломжотой болоһон байна.

— Хүмүүжүүлэгшэ комсомол басаган Чимитовада эжы, абанар, үхибүүд угаа дуратай юм, — гээд, хамта ажалладаг нүхэдынь, Чимит-Дулмаяа магтадаг. Чимит-Дулма Дабаевна залуушье һаа, хүүгэдэй абари зан һайн мэдэжэ, тэдэнэй һонюуша ухаан бодолые зүбөөр хүмүүжүүлжэ шададаг ехэ педагог боложо байһанаа харуулна.

— Бага наһанһаа хойшо бишыхан үхибүүдтэ дуратай хүм. Нютагтаа дунда һургуули дүүргэһээр лэ хүмүүжүүлэгшээр хүдэлжэ эхилээб. Тиигэжэ ходо сэдьхэжэ ябадаг бодолни хүсэлдэжэ, үдэр бүриимни ажал намда жаргал асардаг болоо. Үхибүүдые багаһаань хойшо, оршон тойрониие зүбөөр ойлгожо абахаар, хоорондоо эб нэгэн байхаар хүмүүжүүлхэдэ, саашадаа һургуулида ороод байхадаа, журамтай, номоо һайнаар үзэдэг, нийтын хүдэлмэридэ эдэбхитэй байха бшуу. Тиимэһээ хүмүүжүүлэгшын уялга, харюусалга мүнөө тон ехэ болонхой. Һаяхан арадай гэгээрэлэй болон элүүрые хангаалгын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ВЦСПС-эй тогтоол хэблэлдэ тунхаглагдаба. Түрэл парти, правительствынгаа бидэндэ иимэ ехэ эсэгэ ёһоной анхарал хандуулжа байхада, тэрэниинь харюулхын тулада үшөө һайнаар хүдэлхэ уялгатайбди. Юуб гэхэдэ, манай өөрэдүйн халаан болохо багашуулые хүмүүжүүлэгшэдэй харюусалга улам дээшэлнэ ха юм, — гэжэ Чимитова һанаһаа ябаһан болоно хэлээ.

Ажабайдалайнгаа үргэн замда һаял ороод, урдахи зорилгоёо һайнаар мэдэрһэн залуу хүмүүжүүлэгшэдэ бүри ехэ амжалта туйлахыень хүсэе.

Б. ЖАМБАЛОВ.

Байгша оной август һарын хоёрдохи хахадта хариин гүрэнүүдэй хэдэн корреспондент манай Буряад ороноор ябаад бусаа гэжэ манай газетэдэ уншаһан байхат. Һаяхан «Канадиен трибюн» гэжэ газетын корреспондент нүхэр Берт Уайт манда бэшэг эльгээгээ. Тус бэшэгынь өөрынь газетэдэ тунхаглагдаха ёһотой.

«Канадиен трибюн» — Канадын Коммунис партиин түбэй орган. Тэрэ 1940 ондо бии болоһон (Компарти урда тээнь, 1922 онһоо 1935 он болотор «Уоркер», 1935-һаа 1939 хүрэтэр «Кларион» гэһэн газетэ хэблэдэг байгаа). «Канадиен трибюн» Торонто хотодо үдэр бүри 9.000 хэһэгээр англи хэлэн дээрэ гарадаг юм.

Берт Уайт гэгшын бэшэгые англи хэлэнһээ Ц. ДОНДОГОЙ оршуулба.

„О, АЛДАРТА БАЙГАЛ, О, АРЮУН ДАЛАЙ!“

Сибирягууд Байгал нуураа ходол зүүдэндээ харадаг юм гэлсэдэг. Тэдэнэр Байгал нуураа «алдарта ба арюухан далай» гэжэ магтадаг. Нюдэ алдамаар хабтайһан уһанайнь нюрууе онгосоор эсхэжэ ябахадаал, Буряад ороной арадта байгаалиин зүгһөө гайхалтайхан бэлэг үгтэһэн юм байна гэжэ ойлгохош.

Хэдэн жэлэй саана эрдэмтэд дэлхэй дээрэ суурхаһан тунгалаг һайхан Байгалай уһан муухай болгогдохонь гү гэһэн һанаа зоборитой асуудал табиһан юм.

Хүн байгаали хоёрой харилсааһаа общественын хүгжэлтэ дулдададаг гээшэ. Хүн байгаалиин баялигые эдлэхэдээ, тэрээндээ ходо сэсэнээр хандадаггүй. Жэшээнь, манай бүмбэрсэг дээрэхи ой модон 7.000 миллион гектар газар эзэлдэг байһан, харин мүнөө үедэ оройдоол хахадынь үлэнги. Теэд хүн ойн нөөсые гам хайрагүй хюдаһаар, баһа дундаршагүй гэжэ һанагдаһан шулуу нүүрһэнэй болон нефтиин баялигые холын бодолгүйгөөр гаргашална.

Харин Байгал нуур аюулһаа гарасалдаа гээшэ аабза: Сэлэнгэ мүрэноор модо урдахуулгые, мүн дүтэ шадарайнь промышленна предприятинуудта хэрэглэгдэһэн угаадаһа мэтые шүүхэ сэбэрлэхэ хэмжээнүүд дары түргэн абтана. Эдэ мэтэ хэмжээнүүд Байгалай уһые сэбэрхэн, тунгалаг зандань үлөөхэ зорилготой.

Байгалда 300 гаран гол, мүрэн шудхадаг аад, гансахан Ангар харьялан урдажа гарадаг юм. Тэрэнэй түргэн урасхал хазаарлагдажа, Братск гэжэ тон ехэ хүсэтэй суута гидроэлектростанци баригдаа юм.

Байгал нуур утаашаа 400-гаад миль, хүндэлөөшөө 50-аад миль юм. (Англиин, Америкын хэмжүүрэй ёһоор 1 км. 609 м. зай миль болодог — Ред.). Гүнгэзынь — 5.750 фут. Уһанайнь багтаамжын хэмжүүр Хойто Америкын агууехэ табан нуурайхидал адли. Байгалай тунгалаг уһан оёортоо хүрэтэр харагдадаг шахуу.

Табан түбиин түлөөлэгшэд — хариин юһэн журналистнар гурбач катерта һуугаад, Байгал дээгүүр удаахан тамаржа, сагаа үнгэргөө һэмди. Тиигэжэ сэлгеэхэн һэбшээнэй үлеэмсээр, сагаалхилан долгилхолоорнь, сагай уларилай хубилбал, «дотоодын далай» яһалаар «уурладаг ха» гэжэ бэгсаа гаа һэмди. Үнхөөреөшье, тэрэнэй эрьеэр ургаһан ой модоной зүйл шэрүүн аашаһаань хосордог гээшэ аабза.

Байгал декабриин һүүл багта хүрөөд, харин апрель болотор мүльһэн хушалтатай байдаг. Ехээр загаһа олзоборилго долоон жэлээр хойшолуулагдаһаншье һаа, үбэлдөө загаһаша спортсменүүд жаргадаг юм ха. Омоли сибирягуудай эгээл дуратай, эгээл амтатай загаһан. Хүн бүхэн дабһалһаншье, галда сонгооһоншье, хатааһаншье, шанаһаншье загаһа һанаандаа оруулдаг. Гадна тэндэ хилмэ, голомянка гэхэ мэтын элдэб загаһан үй тумэн. Байгалаар аяншалжа түгэсхэхэдэмнай, хүхюутэй буряад ээзднай суута далайнгаа хэшэгээр бидэниие садатарнай хүндэлөө һэн: загаһаар аяар дүшэн ондоо эдеэ бэлдээ бшуу.

• • •

Буряадай автономито республикын ниислэл Улаан-Үдэдэ гүрэн түрын, эрдэм гэгээрэлэй талаар болоһон гайхамшаг хубилалта тухай бидэндэ хөөрөө. 1923 ондо РСФСР-эй бүридэлдэ ороһон Буряад орон Зүүн Сибириин ниитэ хүгжэлтын гэршэ болоно. Анхандаа хүдөө ажахын шэтлэлтэй республика байһан аад, мүнөө индустриин үйлэдбэри бүхы экономикынь 70 процент болонхой. Эгээл ехэ хүгжэлтын нэгэн юун бэ гэхэдэ, һуурин зон нэгэдэжэ, бүхы хүсэеэ элсүүлэн, тус нютагта социализм байгуулаад, мүнөө коммунизмын замаар урагшаа дабшанхай.

Улаан-Үдэдэ бидэ локомотив-вагон заһабарилгын заводто ошообди. Тэрэ хадаа Советскэ Союзай томохон заводуудай нэгэн.

— Сибирьтэ түмэр замай баригдахада, заһабарилгын мастерской тон хэрэгтэй болоһон байгаа юм ааб даа, тэрээнһээ гадна нөөсэ продукци баһал хэрэгтэй байгаа, — гэжэ заводой директор А. Асеев хэлэбэ. — 1932 ондо завод бариха тухай шиидхэбэриин абтахада, тус республикые индустрижүүлгэ гээшэ бодотоор эхилһэн байгаа. Урдань Буряадта промышленность үгы һэн, тиимэһээ хүдэлмэришэн ангиие бии болгохо хэрэгтэй байгаа. Туһаламжа үзүүлхэеэ ород, киргиз болон бусад арадуудай олон түлөөлэгшэд ниишэ ерээ. Түрүүшээр бэрхэшээл тохёолдодог һэн—гэр байра, машина гэхэ мэтэ дуталдаха, тиигэбэшье хүдэлмэриин ябаса урагшатай һайн байгаа. 1934 ондо бидэ түрүүшын паровоз заһабарилжа гаргаабди; 1938 ондо паровоз бүтээжэ, пассажирска вагон заһабарилжа эхилээбди; 1939 онһоо ото паровоз бүтээжэ гаргадаг болообди. Дайнай жэлнүүдтэ фронтдо зорюулан, дайшалхы зэбсэг болон материал үйлэдбэрилдэг байгаа. 1950 онһоо хойшо дизель хабсардаг болоо һэмди...

16 үндэһэ яһанай арба мянгаһаа үлүү хүдэлмэришэн заводто хүдэлнэ. Тэдэнэй 35 процент — эхэнэрнүүд. Ажалайнь эрхэ байдал һайн, хүдэлмэриншье хүндэ бэшэ (жэл бүри 10 процентнь, илангаяа залуушуулай дундаһаа армиин албанда татагдадаг гү, али дээдэ һургуулида ородог байха юм). Һара бүриин дунда зэргын салин — 176 түхэриг, үшөө 13-дахи салин гэжэ нэрэтэй шан нэмэе. Гэбэшье гэр байрын асуудал хүсэд шиидхэгдээгүй — 70 процентнь заводой хүсөөр мүнөөнэй гуримаар барниһан, түгэс түхеэрэлгэтэй гэрнүүд соо ажаһууна, тиихэдэ нүгөө гушан процентнь хуушан модон байратай. Бүлэтэй болоодүй 600-гаад залуу хүдэлмэришэнэй байрлахар хамтын шэнэ байра баригдаха түсэбтэй.

Буряадай газар Байгалай урда болон зүүн талаар оршодог, 140.550 дүрбэлжэн миль хэмжээтэй 800 мянгаһаа үлүү хүн зонтой.

Республика дотор үйлэдбэрилэгдэһэн продукци 37 гүрэндэ, мүн СССР-эй бүхы нютагуудта эльгээгдэнэ. АН-24 самолёт, онгосо, элдэб зэбсэг, шэл, нүүрһэн, бүд гэхэ мэтын зүйлнүүд үйлэдбэрилэгдэдэг.

Буряадта 72 колхоз, 76 совхоз тоологдоно. Зоной үдэсэ һайн, нарай хүүгэд үсөөн үхэдэг. Нэгэ багахан һууринда гурбан айл хамтадаа 43 үхибүүтэй байгаа — айл бүхэндэ арба гаран үхибүүд.

Республика соогуур бидэ автобусоор, тэргээр, самолёдоор ба поездоор аяншалаабди. Нэгэ үглөөгүүр бидэ АН-24 самолёдто һуужа, Зэдын аймагай «Мир» колхоздо айлшаар ошообди. Тус колхоз Монголой хилэһээ 15 миль зайда оршодог юм. Колхозой түрүүлэгшэ Д. Цыбикжаповай тодорхойгоор хөөрэжэ үгэһые би богонихон тоосоондоо оруулха хүсэлтэйб. Тус ажахы 44.000 гектар газартай, тэрэ тоодо 24.000-ниинь эдлүүриин юм, тиихэдэ 2.900 хүн зониинь дүрбэн һууринда ажаһуудаг, 2.800 эбэртэ бодо мал, 38.000 хонин, 740 адуун, 1.100 гахай, 24.000 галуун тэдэнэй омогорхолынь болоно. Жэл соо 532.000 түхэриг сэбэр олзо оруулдаг. Ажахы 65 трактортай, хураалгын 32 машинатай, ашаанай 37 автомобиль бии. Буряад, ород, татар, украин — хэдэн яһатанай түлөөлэгшэд эбтэй эетэйгээр хүдэлнэ. Энэ хадаа ленинскэ национальна политикын амжалтын үшөө нэгэ тэмдэг мүн.

Бидэ хүүгэдэй саад үзөөбди, тэндэ 124 багашуул үдэрөө үнгэргэдэг. Тухайлхада, булта шахуу унтажа байгаа ха, харин хоёр-гурбан хүбүүд нооһон хүнжэл дороһоо бидэниие һэмээхэн хаража хэбтээ һэн.

Тус нютагай 112 хүн фашизмда эсэргүү тэмсэл соо ами наһаяа үгэһэн, тэдэнэй дурасхаалда бодхоогдоһон хүшөөгэй ойро аниргүй зогсообди.

Бидэ соёлой байшанда орожо, анхаралтайгаар хуу хараабди. Соёлой байшан 408 хүнэй һууритай залтай (үдэртөө хоёр дахин кино харуулдаг), библиотекэтэй, уран зурагай выставкын гурбан таһалгатай.

Мүн баһа нютагай һургуули хараабди, 570-аад һурагшатай буряад болон ород классууд зэргэ бии. Һургуулиин директор Ольга Бадмаева, депутат, урда тээнь һаалишан ябаһан. Ехэ юумэ хараабди, мүн олые хараха, шэнжэлхэ дуратайшье һэмди, зүгөөр удааншье болонгүй, наранай ороһоһоо түрүүн хээрын аэродромһоо самолёдто һуужа ябаха ёһотой байгаабди. Тиимэһээ хани нүхэсэлэй оршондо үнгэрһэн сайлалга дээрэ зүрхэнэй халуун духаряануудые үргөөд лэ, Улаан-Үдэ бусажа ерээ һэмди.

Һүүлшынгээ үдэр буряад орондо байхадаа, «Морнинг стар» («Үүрэй Солбон» — Англиин коммунис партиин орган. 1930 онһоо 1966 оной апрелиин 25 болотор гаража байһан «Дейли уоркер» гэжэ газетые һэлгээ. Ажалшадай хэрэгэй түлөө, эб найрамдалай түлөө тэмсэл ябуулдаг. Үдэр бүри 110 мянган хэһэгээр гаргагдадаг юм. — Ред.) газетын корреспонденттэй гүрэнэй мори үсхэбэрилгын фермэдэ ойро зуура ошожо, аргагүй һайхан адуу хараабди. Тиихэдэ шэмээшэгүүдэй урданай һуурин хүрөөбди, тэндэ ород, буряад, оротон арадай урданай байра байдал харуулһан музей нээгдэхээр түхеэрэлгэ хэгдэжэ байнхай. Тэндэ Светлана Балбарова тон һайнаар англи хэлээр дуугаржа, бидэниие гайхуулан сэдьхэлыемнай ханаагаа.

Хакасс, Тува, Буряад оронууд. Ехэ харгыһаа хажуу тээ оршодог тэдэнтэй золгоһоноо хариин журналистнар хэзээшье мартахагүй.

Берт УАЙТ,
«Канадиен трибюн» газетын корреспондент.

...ЙМАГАЙ ГАЗЕТЭНҮҮД МЭДЭЭСЭНЭ

...лин ургаса

...-Үдын аймагай Ивал... туршалга-үйлэдбэриин ... «Осиновая падь» гэжэ ... 240 гектар шэниисын ...тан бии юм. Эндэ мүнөө ...нист Алексей Георгие... Петров, Григорий Николае... Голышев гэгшэдэй хүтэл...дэг звенонуудай механи...нууд алтан шара шэниисэ ... байна. Зарим комбай...дынь таряагаа амяарлан ..., нүгөөдэ зариманиинь ...дажа байнхай. Комбайн...оог хүрэтэрхи харгыгаар ...ашаһан машинанууд һу...дана. Юрэдөөл ажалай ...хаһа түлэг дундаа.

...Ургасамнай яһала һайн ...гектар бүриһөө дунда зэр... 23—25 центнер эрхим ...рай шэниисэ хуряагдана, ... механизатор А. Г. Пет...мог дорюунаар хөөрэнэ. ...ахын дүрбэдэхи отделе... механизаторнууд баян ... гээлтэ хоролтогүй...богони болзорто хуряажа ...тула оролдоно.

«Коммунизмын туяа» газетэһээ.

...ргы бэрхэ залуушуул

...Союзай байгуулагдаһаар ...ээй ойн хүндэлэлэй мү... оролсоһон Байгалай ...колхозой «Ватутин» гэжэ ...мол-залуушуулай экипаж ... эрхим һайн үрэ дүн... туйлана. Тус экипажай ... Выдрино станцида ...зөөхэ зуураа һара бүриингөө түсэбые 137—140 процент дүүргэнэ. Социалис мүрысөөнэй гуримай ёһоор энэ коллективтэ нэгэдэхи һуури олгогдоо.

«Ватутин» экипажда хамтадаа 8 хүн хүдэлдэг юм. Экипажай капитан-механик Виктор Соломонов, тэрэнэй орлогшо Валерий Руднев, механик-радист Александр Виноградов, шкипер Федор Плеханов, матрос Евгений Козулин болон бусад үндэр бүтээсэ туйлана.

Тиихэдэ Александр Беспрозванных, Виктор Смирнов гэгшэдэй комсомол-залуушуулай экипаж баһал шударгы бэрхээр хүдэлжэ, һара бүриингөө түсэбые үлүүлнэ. Жэшээнь, А. Беспрозванных гэгшэ үнгэрһэн найма һара соо 5726 кубометр модо зөөхэ түсэбтэй һаа, тэрэнээ 7745 кубометртэ хүргөө.

Прибайкалиин аймагай «Прибайкалец» газетэһээ.

Сүүдхэдээ 40 центнер

«Дружба» колхоздо гурбадахи жэлээ ногооной гурил бэлдхэжэ байна. АВМ-04 түхэлэй агрегадта машинистээр Георгий Фирсович Истомин хүдэлжэ, эрхим дүнгүүдые туйлана.

Энэ жэлдэ тус агрегадай хүдэлмэрилэгшэд хамтадаа 2 мянган центнер ногооной гурил бэлэдхэхэ түсэбтэй байһан юм. Мүнөө хамтадаа 1600 гаран центнер бэлэн болгогдоод, складта оруулагданхай. Тус агрегадые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаһанай ашаар сүүдхэдэ 40 центнер, үшөө үлүүшье шэмэтэ тэжээл татагдадаг байна.

Ногооной гурил бэлэдхэхэ хүдэлмэридэ Виктор Стрекаловский, Степан Бутаков, Михаил Истомин болон бусад бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлнэ.

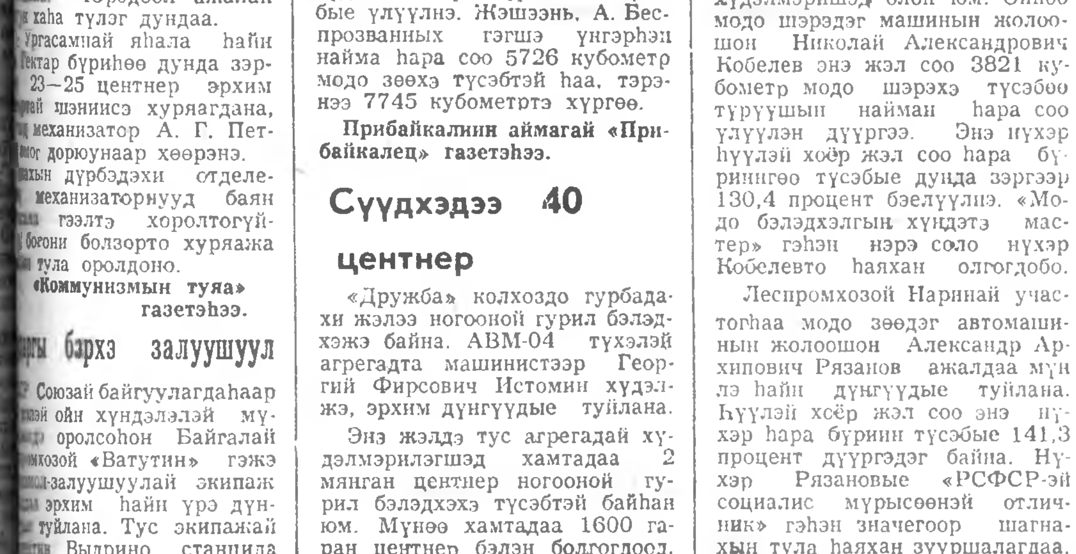
«Бэшүүрэй таряашан» газетэһээ.

Түрүүшүүлдэ—хүндэтэ нэрэ зэргэ

Хориин аймагай Хандагайн леспромхоздо ажалша бэрхэ хүдэлмэришэд олон юм. Ойһоо модо шэрэдэг машинын жолоошон Николай Александрович Кобелев энэ жэл соо 3821 кубометр модо шэрэхэ түсэбөө түрүүшын найман һара соо үлүүлэн дүүргээ. Энэ нүхэр һүүлэй хоёр жэл соо һара бүриингөө түсэбые дунда зэргээр 130,4 процент бэелүүлнэ. «Модо бэлэдхэлгын хүндэтэ мастер» гэһэн нэрэ соло нүхэр Кобелевто һаяхан олгогдобо.

Леспромхозой Наринай участогһаа модо зөөдэг автомашинын жолоошон Александр Архипович Рязанов ажалдаа мүн лэ һайн дүнгүүдые туйлана. Һүүлэй хоёр жэл соо энэ нүхэр һара бүриин түсэбые 141,3 процент дүүргэдэг байна. Нүхэр Рязановые «РСФСР-эй социалис мүрысөөнэй отличник» гэһэн значегоор шагнахын тула һаяхан зууршалагдаа.

«Шэнэ үдэ» газетэһээ.

Тарбагатайн аймагай Яргата нютагта Братска ГЭС-һээ электрын хүсэн ерээ.
А. МАНТЛЕВАИ фото.

Ц-Д. ХАМАЕВ

ПАРТИЗАН ҮБГЭН

РАССКАЗ

Таягаа тулаад, наһажаха бүреэ маяажанан хүл дээрээ дохолон, айл хунараараа һолжоржо, һонинoo хөөрэлдэжэ, үдэрөө үнгэргэдэг аад, энэ хабар үбгэжөөл доройтоһоо доройтошобо. Мүлхихэһөө наагуур газаа гаража ерээд, орон дээрээ бодонгүй хэбтэнэ. Үбшэн элүүр хоёрой хоорондо болошоходонь, эдиршүүл бүри анхаралтай болоо. Гэр сооһинень яла сала аршаад, уһа саһыень асараад, түлеэ заһыень хахалаад үгэжэрхинэ. Партизан ябаһан үбгэн таабайн түүхые үльгэр шэнги мэдэхэ болоһон үхибүүд тэрээндээ дуратай, омогорхол дүүрэн нюдөөр урдаһаань шэртэжэ, үйлсэдэ уулзахадаа дохижо, малгайгаа абадаг байгаа. Улам уруугаа орожо, бэеынгээ тамирай һулархада, үбгэжөөл бэшэг бэшүүлжэ, городто байдаг ори ганса аша басагаяа ерүүлхэ гэбэ. Сэсэгынь удаарангүй өэшэг абаһанайнгаа үглөөдэрынь автобусоор хүрэжэ ерээ һэн. Хүгшэн абынь нюдэн сахарнгтажа, тудасагүй һүлмэгэрөөр шэртэдэг болошоһхон, үнинэй хараагүй Сэсэгэйнгээшье орожо ерэхэдэнь, танингүй байба. Зөөлэхэн сагаан гарыень удаан эльбээд:

— Ерээ ха юмши даа, хүүхэймни. Болоол даа,—гэбэ.

— Юу хэлээ гэшэбши, хүгшэн аба. Ерэнгүй яахабиб, — гэжэ ухаа алдаад, Сэсэг ганса шүрбөөһэ ябаһан болошоһон хүгшэн абаяа хаража, харахан нюдэн дээгүүрээ уһа гүйлгэбэ.

— Удахаяа болёо гээшэ хаб. Янзам тиимэшэг даа, — гээд хүгшэн абань асатаһан гүрэгэр хүхэ һудаһатай гараараа хирбэгэр сагаан һахалаа эльбээд: — Наашаал даа, мухам, хасараа үгэ,—гэбэ. Жаагайхидаал Сэсэг тонгойжо, досоогоо халуунтай байһанаа хаха гантаһан уралыень шоб байса таалаад, багахандаа дүнгүүгээ үгэдэгтөөл духаяа табиба. Үбгэн абань амаараа үнэртэйгөөр амилаад, шэнээгүй һулаханаар таалаба, үндэбэ. Нюдэнэйнь нёлбоһон баригдангүй гоожожо, нюур дээрэнь дуһалшаба.

— Гажарха, муудаха юумэ үгы, басаган. Наһа эдлэжэ, нарата юртэмсые үзөө, хараа, хэхэ юумэеэ хээ гээшэб. Мордоходомниш уһа нюдэн бү болоорой, — гэбэ.

Сэсэг пулаадаараа нюдэеэ аршаад:

— Зай, — гэбэшье эжэгүй үйладаһаниинь хүрэжэ байгаа һэн.

— Эсэгэтээ тэндээ һайн байна гүт даа? — гэжэ асууба.

— Бидэ яашаха һэмбибди даа. Һаймди, — гээд, Сэсэг хубсаһаяа тайлажа, үлгэсэдэ үлгэбэ. Хүгшэн абадаа гэжэ абаһан заа зуу юумэсэ хара сүүмхэ сооһоо гаргажа, стол дээрэ табяад, урдань асаржа харуулба.

— Энэ самса, үмдэ абаа һэм. Пигээдшье зун болошохонь. Баһа хара шляпа, — гээд өөрөө толгойдоо үмдөөд, хэр бэ гэһэншэг миһэрбэ.

— Һүрхэйл юумэ асараа байнаш, мухамни. Бүри залуу болошохоор лэ,—гээд хүсэлжэ, һэг-һэг энеэбэ. — Хүүхэймни, ягаашье үндэр, һайхан болошообши даа. Хадамдаш гарахашниш дүтэлшэбэ ха.

Энэ жэл багшын институт дүүргэхэ болоһон Сэсэг суг нүхэсэдэг, үнинэй хани халуун үгэеэ ойлголсоһон хүбүүгээ һанаандаа оруулжа:

— Ерэхэ намартаа түрөө наадаха һанаатайбди. Тэрэ болотор, хүгшэн хүл аба эдэгэжэ, дээрээ гаражал үзэхэ ёһотойт, — гэбэ.

— Ягаа һайн юм бөө. Оролдохол гүби.

— Юрэдөө, тэрээхэн хүбүүншни хаанахи, юу хэдэг юм ааб даа?

— Сугтаа һурадагбди. Хэжэнгын, Зургаанай даа, — гэбэ.

— Ай, тиихэдэ Хоца Намсараевай нютагай гү?

— Тиимэ, тиимэ, — гэжэ Сэсэг хүгшэн абынгаа һонор ухаатайда олзуурхаба. Тиигээд һанаанинь тэгшэржэ, гал түлижэ, эдихэ юумэ бэлдэхэеэ ярашаба.

«Хөөрхы, ягаашье холборхой юртэмсэ гээшэб даа. Наһан соогоо хүн юушье үзэхэ гэдэг зүб лэ байна даа», — гэжэ шэбшээд, аша басаганайнгаа һамгандань даншье һаа адли түхэлтэй болошоһыень тугаарай адаглажа, үнгэрһэн сагай түүхэ тухай бодол сэдьхэлдээ бисалган хэбтээ һэн. Нюдэеэ аняад, һанаад үзэхэдэнь, хамаг юумэн үсэгэлдэр шэнги эли байба. Залуу ябаха гээшэ ягаашье гоё һэм даа гэжэ үбгэжөөл шэбшээд, Сэсэгэйнгээ нюунгүй, нүхэртэй болохо болоһоноо хэлэһэндэнь байсаһ үнгэрһэн аяар холын тэрэ Даритаяа нүхэсэһэн залуу наһанаингаа хүшэр үеые һанажа хэбтэбэ.

...Тиихэдэ түлэг залуу наһандаа ябаа һэн хал даа. Эсэхэ сусахаяашье, айха барихаяашье мэдэхэгүй. Үргэнэгүй үүр сайлгаад, үглөөгүүр болотор дурд гээд абахадаал һэргэжэ, хара хүдэлмэри хүү онги хэдэг байха. Аха дүү хоёрой багаханда абань халуун үбшэнһөө үгы юм һэн. Эхэнь үргөөрөө газар зуратараа баян Баадайнда хүлһэншөөр хүдэлжэ, хоёр багаа хүл дээрэнь гаргахые оролдоо. Арбаад наһанай хүсэд туһада орожо, мал дууһыень жэншэд гүүлэнгүй харууһалдаг болоод орхёо бэлэй. Монгол ород хоёр гүрэнние илгаһан хилэ зайжа һуудаг буряад хасагууд наһа гүйсэхэдөө хаанда алба хэдэг байжа, наһаар таба ахамар ахань уялгата албандаа мордохо болоходоо, унаха моригүй, үмдэхэ хубсаһагүй хохидобо. Наһаараш хүдэлөө һаа, үри шэрээ халхалхагүйн шэнээнээр дуугаржа, Баадай унаха мори, хубсаһа хунар урьһалжа, ахыень албанда мордохуулха болоходоо, юу алматайгаа үгэхэеэ байһандал шархаалхаа бэлэй. Шэтэдэ албаяа хээд, нютагаа мэндэ бусаһан ахань обоо тахилганда мүргэл хэхээш болиһон, хайшаашьеб даа, таагдашагүй ондоохон абари зан шүнэһэн, хөөрэлдэхэ барихадаашье тоб гэмэ томоотой болоһон байба. Баадай баянда хүлһэншөөр хүдэлхээ яг арсажа, жаргал хубияа туршахам, дархэ хэхэм гэжэ хэлээд, һүхээ һуйбадажа, Хяагта орошсо һэн. Үнэхоорөөшье дарха хэдэг байгаал ха даа. Өөрөөшье энээнээ нюудаггүй һэн. Хирэ—хирэ болоод ерэхэдээ, тэбхэ сай, буд һад эжыдээ бэлэг гэжэ асарха. Тусгаарлажа дүүдээ абаһан юумэеэ һарбайха. Тиимэһээнь ахайнгаа ерэхые хүлеэжэ, намайе дахуулхагүй юм аа гү гэжэ шэбшэдэг болоо һэн. Нэгэтэ ерэхэдээ нам һууҗа хөөрэлдэхэ юумэтэйб гээд, нигэжэ эхилбэ гээшэ.

— Мүнөө бидэндэ нютаг зон сооһоо найдамтай хүнүүд хэрэгтэй болоо. Ши ехэжээ ха юм ши даа. Хэлэһэн үгыем дуулажа, намайгаа муу юумэндэ оруулжа, байхагүй бэзэш гэжэ найданам, Большевигүүд гэжэ дуулаа үгыл байхаш даа. Тэдэшни үгытэй ангиин тала бариһан бүргэд хурса нюдэтэй, ямаршье бэрхэшээлые дабажа шададаг, сагаан хуулиие үндэһөөрнь үгы хэхэ гэһэн зон. Бидэ тэдэнэй тала баригшад гээшэбди.

Тиигээд ахань Шэтэдэ алба хэжэ байхадаа, өөрынгөө үеын түрүү хүнүүдтэй, революционернүүдтэй яажа ушаржа нүхэсэһэн, Хяагтада нюуса ямар эмхи зургаанай бии тухай, үшөө дүүгэйнгээ шэхэндээшье дуулаагүй олон һонин юумэнүүдые хөөрэжэ үгэбэ.

Тэрэ үдэрһөө эхилжэ, ахынгаа баруун гарынь, бодото туһамаршань болобо. Хара сагаан хоёрые илгахагүй, манан түйсэһөө бэшэ юумэгүй ябаал хадаа ябаһанаа, оршон тойронхи харанхы хэрзэгы байдалые ондоо нюдөөр хаража, хүнэй хара хүлһэ адхаруулжа, хубалза мэтэ арһа мяхандань шаагдашоод, улаан шуһыень уһан шэнгеэр һородог баяд, ноёд бии юм байна гэжэ ойлгоо һэн. Нэгэтэ Баадай баянай доромжолжо:

— Эй-е, унжаһан нюһан, адуугаа хуһамаг соо хаажархёод, унтажал байнгүй, намаржаанайнгаа газар руу тууха юм, ши нигэжэл адуулжа тураадаг байгаа аабши?—гэхэдэнь, Түдэб торонгүй:

— Минии нюһан юм һаа, ши шуһа мяхыемнай сэр мэнгиртэймнай залгидаг сло гээшэш,—гэжэ тунгаасагүйгөөр урдаһаань турьяжархёо һэн.

— Үшөө юу гэхэбши?—гээд, гартаа ташуураа бариад зогсоһон Баадай нялуун болоожо нялтайба.

— Энэ хүрэтэр тачай дарлаһан, баһаһан хүрөө гэхэеэ һанаа һэм?

—Ойлгосотойл даа. Ахашни шамаяа һайн юумэндэ һургажа эхилээ ха юм даа,—гэжэ ёгтотойгоор хэлээд, саашаа ошохо дээрээ нэмэбэ. — Иигэжэ байһаар тархияа заалгибат даа, хари. Үлүү бү гарагты! Оло юумэ шашангүй, энэ гэһээр адуугаа гарга!

Һөөргэдөөд, хойшо урагшагүй хэрэлдээд, адуунь хаяжархёод арилшахашье аад, ахаяа хэлүүлхэдээ, гэнтэ һанаа орожо, һэримжэтэй байгаарай, үлүү дутуу үгэ хэрэггүй газарта бү алдаарай гэһыень һанаба. Мэхэтэй Баадай Түдэбэй ахые үни һэжэглээд, дүүтээ барисаатайень тухайлаад, зорёон яһыень яншаруулжа, үгыень абаба гээшэ. Тэрэнэй удаа уданшьсгүй ахань мушхэбэридэ орожо, хаалтада хаагдаад, нүхэдөө хэлэжэ үгэхэгүйдэнь үндэһэгүйгөөр тоолоожо, сүлөөдэ табяа һэн.

(Түгэсхэлынь хожом гараха).

„ЗАЛУУ ГВАРДИИН“ 30 ЖЭЛ

ВОРОШИЛОВГРАДСКА ОБЛАСТЬ. 30 жэлэй урда тээ дайсанай эзэлээд байһан Краснодон городто комсомолой нюуса организаци бии болгогдоһон юм. Коммунистнуудай хүтэлбэрээр бии болгогдоһон энэ эдиршүүлэй организаци 1942—1943 онуудта фашистнуудтай эрэлхэг тэмсэл хэһэн байна. Залуу гвардейцүүд О. Кошевой, У. Громова, Л. Шевцова, С. Тюленин, И. Земнухов гэгшэдэй баатаршалга мартагдахагүй. Энэ баатар хүбүүд, басагадай нютагта хүшөө бодхоогдожо, «Залуу гвардиин» музей бии болгогдоо. Тэрэ музей соо оройномнай 3,5 мянга гаран хүбүүд, басагад, мүн 98 оронуудай делегацинууд орожо гараһан байна. Залуу гвардиин геройнуудай нэрэ мүнөө Краснодондо горнягуудай ба барилгашадай түрүү бригаданuудта үгтэдэг. Тэдэнэй нэрэ заводой, барилгын ба шахтануудай үйлэдбэриин коллективүүдэй тоодо оруулагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. Земнуховой эхэ Анастасия Ивановна Земнухова, «Дуванная-2» шахтын комсорг Анатолий Курилов болон городой комсомолшууд Иван Земнуховой түрэһэн үдэр баатарай хүүр дээрэ сэсэг табиба. Залуу гвардиин музей соо Краснодоной баатарнууд тухай хөөрэдөө экскурсовод Валентина Косоротова (баруун гарһаа), оршуулагша группын парторг Ватзик Георг гэгшэд үнгэргэнэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ПРАГА

«Руде право» газетын һайндэр

ТАСС

Социалис Чехословакиин олоһиитын үргэнөөр тэмдэглэдэг, хэблэлэй, радио ба телевидениин үдэрэй хүндэлэлдэ үнгэргэгдэһэн баяр ёһолол «Руде право» газетын заншалта һайндэрөөр Прагада дүүрэө. Һонирхон уншадаг газетынгаа һайндэртэ хабаадалсахын, спортын мүрысөөнүүдые харахын, дуушад ба актёрнуудай оюун бэлигтэй танилсахын тула Прагын олон арбаад мянган зон Юлиус Фучигай нэрэмжэтэ соёлой ба амаралтын парк соо сугларһан байна. КПЧ-гэй ЦК-гай Секретариадай гэшүүн, «Руде право» газетын ахамад редактор М. Моц суглаан дээрэ үгэ хэлээ. Советскэ Союзтай, бусад социалис оронуудтай бата хани барисаамнай, КПСС-эй XXIV съездын хараалһан эб найрамдалай программа зохёон байгуулхы ажал эрхилхэ арга боломжо Чехословакиин арадта олгоно гэбэ. Манай партиин табиһан зорилгонуудые дүүргэлгэдэ «Руде право» ехэ туһа хүргэнэ: ажалшадай аша туһые хамгаална, империалис харата ябуулгануудые элирхэйлнэ гэжэ хэлээ.

НЬЮ-ЙОРК

Генеральна ассамблейн сесси

ТАСС

Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин Генеральна Ассамблейн XXVII сесси дээрэ үгэ хэлэлгэ эхилбэ. Бүхы шахуу делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэд октябриин тэн болотор үргэлжэлхэ үгэ хэлэлгэндэ хабаадажа, һанамжануудаа хэлэхэ байна.

Генеральна Ассамблей зүблэхэ зүйлөө үнгэрэгшэ неделиин эсэстэ баталаа. Зуу шахуу асуудал зүбшэлэгдэхэ юм.

Уласхоорондын харилсаануудта хүсэ хэрэглэхэгүй, ядерна зэбсэг хэрэглэлгые хорихо тухай, уласхоорондын эб найрамдал ба аюулгүй байдал бэхижүүлгэдэ ООН-ой дүүргэдэг үүргэ дээшэлүүлхэ тухай, зэбсэгүүдые хуряаха Бүхэдэлхэйн конференци зарлаха тухай, Дүтын Зүүн зүгтэхи байдал тухай, деклараци бэелүүлхэ тухай, колониальна оронуудта, ба арадуудта бэеэ дааһан байдал олгохо тухай, уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхэ тухай гол шухала асуудалнууд тэдэнэй дунда бии.

ООН-до шэнэ гэшүүдые абаха тухай асуудал сессидэ хабаадагшад зүбшэлхэ байна. ООН-ой гэшүүнээр абахыень Аюулгүйн Соведые гуйһан Бангладешэй Арадай Республикын гуйлтада Хитадай хорилто хэһэнһээ уламжалан, энэ асуудал Генеральна Ассамблейн зүбшэлгэдэ табигдаһан байна. Энэ асуудалые сессиин зүбшэлгэдэ табиюулхагүй гэжэ Пекинэй түлөөлэгшын оролдоошье һаань, тэрэниень үндэһэ баримтагүй гэжэ олонхи делегацинууд тоолобо.

Сесси гурба һара тухай соо хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

НЬЮ-ЙОРК

Хуушан мэдүүлгэеэ дабтана

ТАСС

Америкын Холбоото Штадуудта ошоод байһан Израилиин гадаадын хэрэгүүдэй министр А. Эбан американ телевиденеэр үгэ хэлэбэ. Араб оронуудай арадуудта эсэргүү Израилиин дээрмэшэ сэрэгүүдэй хорото шэнэ ябуулгануудые, һаяын добтолгонуудаа Эбан сагааруулхые оролдобо. Байлдаанай үедэ олон арбаад амгалан хүнүүд алуулһан байна. «Дайнай болоходо» граждан зон алуулангүй, шархатангүй байдаггүй гээшэ гэжэ тэрэ һэнгэргүйгөөр мэдүүлбэ.

ДЕЛИ

БҮХЭИНДИИН КОНФЕРЕНЦИ

ТАСС

Эб найрамдалай ба арадуудай һаналаа нэгэдэлгын түлөө Бүхэиндиин конференци Баруун Бенгали штадай гол хото — Калькуттада хүдэлмэреэ дүүргээ. Дэлхэйн олон оронуудай, тэдэнэй дунда Советскэ Союзай делегадууд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадалсаһан байна. Ази, Африкын бүхы арадуудай нэгэдэл, бүгэдэ нийтын эб найрамдал ба аюулгүй байдал бэхижүүлхэ, Советскэ Союз түрүүтэй социалис лагериин оронуудтай хани барисаагаа, харилсаа холбоогоо улам үргэдхэхэ уряа доро энэ конференци үнгэрөө.

Индохитадта американ империализмын үйлэдэжэ байгаа эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые конференциин делегадууд эрид буруушааба. Энэ эзэрхэг түримхэй ябуулгануудаа дары болюулха, Индохитадһаа американ бүхы сэрэгүүдые гаргаха, Вьетнамай асуудалые эбэй ёһоор шиидхэхэ эрилтэ баталан абаһан тогтоол доторнь табигдана. Конференциин делегадууд араб арадуудтай һанал нэгэтэй байһанаа мэдүүлээд, Дүтын Зүүн зүгтэ Израилиин хэжэ байһан эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые болюулха эрилтэ табиба.

Эб найрамдал, хани барисаан, харилсаа холбоон тухай Энэдхэг-совет договорые конференцидэ хабаадагшад халуунаар дэмжээ. «Энэ договор баталалга Индиин ба Советскэ Союзай арадуудай түүхэдэ ехэ удхатай хэрэг болоно», — гэжэ Түбэй правительствын гэшүүн, Индиин министр К. Р. Ганеш гэсхэлэй заседани дээрэ мэдүүлээ. Энэдхэг-совет договор баталалга бүгэдэ нийтын эб найрамдал батадхаха, элдэб оронуудай арадуудай нягта жагсаал түйлаха шухала алхам болоно гэжэ Бүхэиндиин конференциин делегадууд һаналтайгаар сэгнэбэ.

НЬЮ-ЙОРК

ЮУМЭНЭЙ ҮНЭ ХҮНДЭРНЭ

ТАСС

Тусхай баримтануудай ёһоор, энэ жэлэй август һара соо США-да үргэн хэрэглэлэй эд бараанай үнэн 0,2 процентээр хүндэрөө. Һүүлэй арбан хоёр һарын туршада орон дотор юумэнэй үнэ 2,9 процентээр хүндэрһэн байха юм.

Тусхай тушаалтадай гоё гоёор найдуулаашье һаань, США-гай правительствын «шэнэ экономическа политика», тодор хойлон хэлэбэл, «юумэнэй үнэ сэнгые хиналга» эд бараанай, эдлэл хэрэгсэлэй үнэ сэнгэй хүндэрэлгэһөө абаржа шаданагүй гэжэ «Крисчен сайенс монитор» газетын Вашингтондо байдаг корреспондент Г. Эллис энээн тухай мэдээсэхэдээ тэмдэглэбэ. Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй үнэ сэнгэй улам хүндэржэ байһые хүнүүд недели бүхэндэ үзэхэ баатай болоно гээд Г. Эллис тэмдэглэнэ.

Конгрессэй экономическа нэгэдэмэл комисси дээрэ сенатор У. Проксмайрай һаяхан дурдаһан баримтануудай ёһоор, «һүүлэй дүрбэн жэлэй турша соо Холбоото Штадуудта үргэн хэрэглэлэй эд бараанай үнэ сэн урда тээхи найман жэлэйхиһээ хоёр дахин түргөөр урган хүндэрһэн байна». Электро ба радиогой пормышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай түрүүлэгшэ Поль Дженнингсын хэлэһэнэй ёһоор, «США-гай ажалшадые экономическа талаһаань мүлжэлгэ хэлбэришэгүй һүжэржэ байнхай».

Американ экономико хүгжөөхэ түсэбүүд ажалшадай байдал һаяар һайжаруулжа шадахагүй гэжэ США-гай президентын дэргэдэхи экономическа соведэй түрүүлэгшэ Г. Стейн сэхэ руунь мэдэрхэ баатай болобо.

ЯПОН. Америкын дайшалхы техникые Урда Вьетнам эльгээлгэдэ эсэргүү Иокогамын ажалшадай тэмсэлэй эхилһээр һара үнгэрбэ. Сэрэгэй баазаһаа далайн порт хүрэтэр 35 километр дабаха гэһэн Америкын сэрэгшэдэй олон һэдэлгэнүүд буруу һүрэбэ. Вьетнамдахи хархис дайшалхы хэрэгүүдэй түлөө оронойнгоо США-гай сэрэгэй бааза болгогдоо байһанда япон арад зон дураа гутана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Америкын сэрэгэй баазада дайнда эсэргүү лозунгнуудые барижа ерэһэн демонстрантнууд.

ТАСС-ай фотохронико.

ХИЛЫН СААНАҺАА — РАДИО ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

ХАНОЙ

ЭРИД ШАНГА БУРУУШААЛГА

ТАСС

Вьетнамай Демократическа Республикын һуурин тосхонуудые американ авиаци бомбодожо үргэлжэлһөөр.

Сентябриин 23-да Хайфоной байрын кварталнуудта, оршон тойронхи тосхонуудта США-гай самолёдууд хэдэн зуугаад бомбо хаяһан байна. Хойто Вьетнамай 9 провинциин, Виньлинь зонын хүн зоноор олон районуудта, Винь хотодо хэдэн добтолго хэгдээ. Куангбинь провинциин эрье шадарай нютагуудые «В-52» түхэлэй самолёдууд бомбодоһон, американ флодой корабльнууд буудаһан байна.

Эдэ зэрлиг бүдүүлиг ябуулгануудһаа уламжалан, амгалан зон олоороо алуулаа, шархатаа. Байрын гэрнүүд, промышленна предприятинууд, һургуулинууд һандаргагдаа.

Энээнтэй дашарамдуулан, ДРВ-гэй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэгшэ мэдүүлгэ тунхаглан, американ эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые эрид буруушаагаад, Вьетнамай Демократическа Республикын бэеэ дааһан, аюулгүй байдалда хамааралгаяа дары болюулха эрилтэ США-гай правительствын урда табиба.

НЬЮ-ЙОРК

Филиппинэдэхи байдал тухай

ТАСС

Орон дотор сэрэгэй байдал соносхоһон тухайдаа Филиппинын президент Ф. Маркос мэдээсэбэ. Сентябриин 22-то Филиппинын оборонын министр Х. Понсе Энриле гэгшын бэедэ хорлолто хэхэ һэдэлгын гаргагдаһанһаа уламжалан иимэ шиидхэбэри гаргагдаа гэжэ Манилаһаа абтаһан телеграмманууд дотор тэмдэглэгдэнэ.

Манилада нэгэшье газетэ гаргаданагүй, радиостанцинуудай хүдэлмэри зогсоогдоо. Правительствада ородоггүй партинуудай зарим хүтэлбэрилэгшэд баригдажа тушаагдаа гээд Ассошиэйтед Пресс агентство мэдээсэнэ.

НЬЮ-ЙОРК

ИНДОХИТАДТАХИ БАЙЛДААНУУД

ТАСС

Куангнам, Куангнгай, Биньдинь провинцинуудтахи эрье шадарай нютагуудта шэбээлһэн сайгон сэрэгүүдэй, Урда Вьетнаманай Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хоорондо шанга байлдаанууд болоно.

Сайгонһоо хойгуур байдаг Тьенфуок хото шадар байлдаанууд замханагүй. Сентябриин 25-най үглөөгүүр хотоһоо зүүгээр эшээлһэн сайгон сэрэгүүдэй бэхилэгдэһэн баазада патриодуудай подразделенинүүд добтолбо. Танкнууд, артиллери тэдэнние дэмжэһэн байгаа.

Куангнгай, Биньдинь провинцинуудай урда захаар хороһон дайсанай бэхилэлгэнүүдтэ Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенинүүд шанга сохилто хэбэ. Куангнгай хотоһоо урдуурхи стратегическэ шухала үүргэтэй 1-дэхи харгые патриодууд эзэлээ гээд Ассошиэйтед Пресс агентствын корреспондент мэдээсэнэ. Урда Вьетнамда хэмжээгээрээ хоёрдохи һуури эзэлдэг Дананг хотоһоо урдуур дүшөөд километртэ байдаг 1-дэхи харгы шадарай нютагуудта эшээлһэн хархис хүсэнүүдтэ Арадай сүлөөлэлгын хүсэнүүдэй сэрэгшэд шанга харюу үгэнэ.

Пномпеньһээ 38 километртэ байдаг Чамбак хото шадар шанга байлдаанууд болоно гэжэ Камбоджоһоо абтаһан мэдээсэлнүүд дотор тэмдэглэгдэнэ.

ХАНОЙ. (ТАСС). Таба һарын турша соо — апрельһээ август болотор — Зядинь провинцида болоһон байлдаануудай үеэр Арадай сүлөөлэлгын хүсэнүүдэй подразделенинүүд дайсанай 5.400 солдат, офицерые хүлһөөнь буулгаһан, 125 танк, броневик һандааһан, 14 самолёт, вертолёт буудажа унагааһан байна.

Энэ үе соо Бенче провинцида патриодуудай дайшалхы ябуулгануудаа улам эдэбхижүүлһэнһээ боложо, дайсан 13 мянган сэрэгшэдээ алдаһан, сэрэгэй ехэ техникээ буляагдан абтаһан байна. Сүлөөлэлгын хүсэнүүд дайсанай 29 судна уһанда шэнгээгээ, 9 самолет, вертолет буудажа унагаагаа.

ВАШИНГТОН

Эзэрхэг түримхэйшүүлэй түсэбүүд

ТАСС

Дүтын Зүүн зүгтэхи түгшүүрил һуларуулхын тула гаргагдаһан бүхы хүсэлэл, оролдолгые буруу һүргэн, Израиль хүршэ араб гүрэнүүдэй амгалан зондо эсэргүү харата ябуулгануудые хэжэ үргэлжэлһөөр.

Араб оронуудта эсэргүү добтолгоёо Израиль үргэлжэлүүлхэ байна гэжэ «Вашингтон пост» бэшэнэ. Ойрын сагта Дүтын Зүүн зүгтэ «сэрэгэй харата ехэ ябуулга» хэхээр Тель-Авив түсэблэнэ гэжэ «Нью-Йорк таймс» тэмдэглэнэ. «Дүтын Зүүн зүгтэ хабаатай асуудалые эбэй ёһоор шиидхэхэ тула саашадаа хэгдэхэ дипломатическа хөөрэлдөөнүүдтэ ... баадахаяа Израиль ар... юм» гэжэ тэндэхи хэблэл ... раилиин тусхай тушаалтад... мэдүүлгые үндэһэ болгон эл... хэйлнэ.

Бүмбэрсэг дэлхэйн эг... аюултай районуудай нэг... эзэрхэг түримхэй шэнэ ябуул... гануудые хэхэдээ Вашингт... һоо туһаламжа абахые хүс...

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕ...

ПРАВДА БУРЯТИИ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Фермэнүүдтэ гүйсэд үбһэ тэжээл» —түрүү бэшэг. Малай фермэнүүдһээ мэдээнүүд. Ажахынуудай полинууд дээрэһээ.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Тайгын эзэн» — А. Куклинай корреспонденци. Партийна хронико. Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаһанда: Социализмын оронуудаар. Хилын саанаһаа. А. Литвинэй корреспонденци.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Баатаршалгын амисхаал» — В. Харахиновай корреспонденци. Спортын һонинууд.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:

19.00 — Һурагшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 19.30 — Үхибүүдтэ зорюулагдаһан мультфильмнүүд. 19.50—«Исакиевский собор» —киноочерк. 20.00 — Һүүлэй һонин. 20.20 — «Сэлэнгэ» гэжэ тележурнал (буряад хэлэн дээрэ). 21.30—концерт.

22.00—24.00 забһарлалга.

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:

24.00 — Футбол. Европын чемпионуудай кубок. «Динамо» (Киев)—«Ваккер» (Австри).

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай үүлэтэйшэг байха. Хойто аймагуудаар зарим газарта нойтон саһан унаха. Баруун хойноһоо секундын 10—15 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Температура 7—12, хойто аймагуудаар, Байгал шадар 3—8 градус дулаан. Улаан-Үдэдэ һүниндөө 2—4, үдэртөө 10—12 градус дулаан болохоор хүлеэгдэнэ.

Манай адрес, телефонууд

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-..., приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора—62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря—68-..., отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—64-..., 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности, строительства—61-35, советского строительства и быта—69-..., культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, информации—34-05, общественная приёмная—56-62, машинописное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Типография управления по печати при Совете Министров БурАССР Н-03747. Заказ № ...